

על פי התורה אשר ירוך
Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ
מראי
מקומות
עומקא דדינא

הלכות חלוקת שותפות וסילוק פועלים

PARTNERSHIP DISSOLUTION &
EMPLOYMENT TERMINATION

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

PREPARED BY

Rav Yitzchak Grossman

Dayan at the Bais Havaad

Rav Dovid Grossman
Rosh Bais HaVaad

Rav Baruch Fried
Dayan and Yorucha Project Editor

Rabbi Chaim Belsky
Head of Yorucha Development

Rav Ariel Ovdia
Dayan and Editor

Rabbi Yaakov Tescher
Director of Torah Projects

A project of **BAIS HAVAAD**
HALACHA CENTER

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412

WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA

YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER
105 RIVER AVENUE, SUITE #301
LAKEWOOD, NJ 08701
501C3 TAX EIN# 26-3711474

BAIS HAVAAD DIVISIONS

Business
Halacha
Services

Bais Din
& Dispute
Resolution

Zichron
Gershon Kollel
for Dayanus

Medical
Halacha
Center

Kehilla &
Bais Din Primacy
Initiative

Halachic Awareness
& Education

תוכן הענינים

חלק א' – חלוקת השותפות

- 8 ..... נטילת הפצה מנכסי השותפות
- 15 ..... מת אחד מהשותפים
- 18 ..... דין חלוקה וגוד או אגוד
- 28 ..... חלוקה ע"י גורל

חלק ב' – פיטור עובדים

- 46 ..... בעל הבית החוזר
- 51 ..... חזרה מחמת אונס
- 55 ..... סילוק עובד שאינו מתנהג כראוי
- 68 ..... סילוק פועל שאין לו זמן [At-will]

חלק ג' – התפטרות עובדים

- 74 ..... פועל יכול לחזור בו
- 84 ..... דבר האבוד
- 89 ..... חוזר מחמת אונס
- 93 ..... גרם הפסדים בחזרתו

חלק ד' – פיצוי עובדים

- 100 ..... מצות הענקה לעבד עברי
- 104 ..... דין או לפנינים משורת הדין
- 111 ..... מנהג הסוחרים
- 115 ..... חודש לשנה

YORUCHA CORPORATE SPONSORS:

לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT" L
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY
ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל
ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד
ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

**BARRY LEBOVITS
& FAMILY**

לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל,
ברכה לאה בת אריה לייב ע"ה

**MR. HOWARD
ZUCKERMAN Z" L**
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

**ARYEH WEISS
& FAMILY**

**DINA DMALCHUSA &
MINHAG BMAMMON**

Dedication available

**MISHPITEI HAMAMMON &
HILCHOS GEZEL**

Dedication available

**GEZEL AKUM &
GENEIVAS DA'AS**

Dedication available

HALACHOS OF EMPLOYMENT

לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר'
משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת
ר' גבריאל חיים ע"ה

Dedicated by Mr. & Mrs. Avigdor Fried

**HALACHIC DEALS
& DOCUMENTS**

Dedication available

**BUSINESS & EMPLOYMENT
ON CHOL HAMOED**

Dedication available

CORPORATE CHAMETZ

Dedication available

Distribution sponsored by Reb Shimshon Bienstock
& Family

in honor of the Yorucha Chabura at the Kollel Los Angeles
and its Rosh Chabura - Rabbi Zalman Frager

PARTNERSHIPS & CORPORATIONS

Dedication available

Distribution sponsored by Mr. & Mrs. Meir Futersak
לכות פרואה שלמה לכל חולי ישראל

INFRINGEMENT & COMPETITION

Dedicated in memory of
Rav Yehuda Kelemer זצ"ל

Young Israel W. Hempstead Led by R' David Felt,
Eitz Chayim Dogwood Park Led by Rabbi Dov Greer
R' Aaron Gershonowitz

COMMITMENTS & KINYANIM

Dedicated

לזכר ולע"נ ר' אברהם דוב ב"ר יצחק מנחם הכהן וועגנראו ז"ל
נפטר י"ב סיון תשמ"ז תנצב"ה. הונצח ע"י משפחתו

ONAAH & MEKACH TAOS

Sponsored by

 Frankel Ruben Klein, Attorneys at Law
Mayer S. Klein, Managing Partner
Solving serious business problems. בע"ה

TZEDAKAH & MA'ASER I

Dedicated by the Yorucha Chabura at
Khal Zichron Moshe Dov - Far Rockaway, NY

in honor of their Mara D'asra and Rosh Chabura
Rav Aaron Eliezer Stein Shlit" a
בכות ר' שמואל ברוך הייט ומשפחתו עמו"ש

TZEDAKAH & MA'ASER II

Dedicated by the Yorucha Chabura at

Kollel Zichron Moshe Dov
Sheneur
Monsey, NY

in honor of their
Rosh Chabura
הרב מיכאל איללעס שליט"א

**SHEMITAH
& PRUZBUL**

Dedicated

לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

**LOANS, GUARANTORS,
& BANKRUPTCY**

Dedicated by the Yorucha Chabura at
Lido Beach, NY in honor of their
Rosh Chaburah, Rabbi Yakov Lowinger

RIBBIS FUNDAMENTALS

This volume has been sponsored by

STEINMETZ | LLC
ATTORNEYS AT LAW

לעי"נ ר' אברהם ברוך בן יעקב יצחק ז"ל
ולעי"נ פייידא נעבא בת ר' פאזל הערץ ע"ה

RIBBIS IN COMMERCE

לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל
האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל
האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה

Dedicated by Mr. and Mrs. Avigdor Fried

**PROFESSIONAL ADVICE AND
MALPRACTICE**

Dedication available

**BROKERAGE AND LASHON
HARAH IN BUSINESS**

Sponsored by Mordechai & Chaya Klein

One
REAL ESTATE
commercial & residential

**YICHUD AND
GENDER-RELATED ISSUES**

Dedication available

**AVODAH ZARAH AND ISSUREI
HANA'AH**

Dedication available

THE BAIS DIN PROCESS

ר' שמואל ברוך הייט
ומשפחתו עמו"ש
Far Rockaway, NY

PESHARA & ARKAOS

THE
ROTHENBERG
LAW FIRM LLP

SHABBOS & COMMERCE

Dedication available

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this topic

“Eis lifrotz v’eis livnos.” There is a time to break and a time to build. (Koheles 3:3)

At some time or another, business relationships come to an end, and the remnants need to be sorted out. This can create significant strife if done incorrectly. In this booklet, we will explore various halachic topics related to the termination of a business relationship.

PARTNERSHIP DISSOLUTION

The first sub-section explores the rules governing when a partner may unilaterally exit a partnership, without the consent of the other partners.

Next, we look at several different procedures for the allocation of partnership assets among the partners upon partnership dissolution, including the division of the asset into portions of equal quantity or value; the *gud o agud* ultimatum, where one partner offers the other the choice to either purchase the offerer’s share of the asset or to sell his share to the offerer; and time-sharing of the asset.

When a partnership asset has been subdivided into distinct portions but the partners cannot agree on who will receive which portion, a lottery is used to decide the matter. This sub-section discusses the theory and practice of such lotteries.

FIRING EMPLOYEES

The second section surveys the rules governing the firing of employees and the rescinding of offers of employment. In some circumstances, an employer is allowed to do so; in others, doing so is unethical but cannot be enjoined by the court; while in still others the employer remains liable to the employee for any promised compensation.

This section also outlines the rules governing firing an employee for cause, as well as a major dispute among recent *acharonim* over whether a default employment arrangement is “at will,” and the employee may be fired

without any cause, or whether in the absence of cause the employee must be retained as long as the employer’s original need for which the employee was hired remains.

QUITTING EMPLOYMENT

This third section clarifies when an employee or contractor is or is not permitted to quit his service, as well as the rights and remedies available to the employer in various different circumstances involving the improper quitting of his employee or contractor, including those where the quitting results in loss, financial or otherwise, to the employer.

Also discussed is the dispensation of *ones*, where the employee is unable to work or where working would entail significant hardship.

SEVERANCE

Although *halachah* contains no intrinsic obligation for an employer to pay an employee any sort of severance upon the termination of his employment, this section discusses several Torah principles which do call for, and even require, in certain circumstances, the payment of some sort of severance:

- An ethical extension of the Biblical obligation to give parting gifts (*ha’anakah*) to a Jewish servant (*eved ivri*) upon the termination of his servitude.
- A general imperative to go beyond the letter of the law (*lifnim mi-shuras ha-din*).
- Prevailing custom (*minhag*).

Included in this final section is a discussion of the custom in Israel and in *chinuch / klei kodesh* contexts in the United States of paying severance to an employee in the amount of *chodesh le-shanah*, one month (of the final year’s compensation) per year of service.

BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON Peshara & Arkaos

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1

If two partners jointly own a multiunit property and want to dissolve the partnership. How can they go about dividing it?

2

May an employee quit their job upon receiving a job offer with a higher salary?

4

Does Halacha require an employer to give severance pay to an employee that was let go?

3

Reuven has an employee named Shimon who is doing a very competent job. One day, Reuven hears that his good friend Levi lost his job and would like to hire him instead of Shimon. Does he have an obligation to keep Shimon as his employee or can he terminate him even though he is a good employee and did nothing wrong?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages 732.232.1412

חלק ג' התפטרות עובדים

תוכן הענינים

- 74 ..... פועל יכול לחזור בו •
- 84 ..... דבר האבוד •
- 89 ..... חוזר מחמת אונס •
- 93 ..... גרם הפסדים בחזרתו •

For the Halacha Shiur on Quitting, see 100-101

לזכות ולרפואה שלמה
ראובן יצחק בן אדל
בתוך שאר חולי ישראל

DEDICATED BY MR. AND MRS. MENASH ORATZ

והפועל אם הוא שכיר יום וכו'. שם צרייחא תנא קמא סבירא ליה יד פועל על העליונה אפילו הוא קצנן ורבי דוסא קוצר יד פועל על התחתונה אפילו הוא שכיר יום ורבי אמר הלכה כרבי דוסא בקצנן לידו על התחתונה אבל שכיר יום יכול לחזור בו וידו על העליונה:

ומ"ש אפילו אם נתייקרה המלאכה וכו'. שם צרייחא תנא היכל דנתייקרה המלאכה והראש"ש שם (סי' ז) כתב דהוא הדין אם החלה המלאכה: ומ"ש בשם ר"י דוקא כשחוזר בו פתם וכו'. נראה דטעמו דכיון דשכיר יום לא מצי חזר אלא משום דכתיב עבדי הם ולא עבדים לעבדים אם כן דוקא בחזר נסתם דתלינן שאינו חפץ לעבוד יותר אבל אם חזר בו מחמת היוקר אם כן גלי דעמיה דמיחא ליה צעדות אם ישלם לו בעל הדין כפי היוקר ואין שומעין לו והכי מסתברא:

להם שכרם כפועל בטל. והפועל אם הוא שכיר יום יכול לחזור אפילו בחצי היום וידו על העליונה ושמיין כמה שוה מה שעשה ונוטל אפילו אם נתייקרה המלאכה שאינו יכול לגמרה בחצי השכר הנשאר בידו כגון ששכרו בשמנה דינרים ליום ועשה עמו חצי היום ואפילו אם נתייקרה שצריך ליתן לאחר מחצי היום הנשאר ששה דינרין אפילו הכי צריך ליתן לראשון ארבעה דינרין מחצי יום שעשה ולא אמרינן לא יתן לו אלא שני דינרין כדי שתגמר לו מלאכת היום בשמנה דינרין כפי מה שהתנה. והוא הדין נמי אם הוזלה שיכול לגמור חצי היום הנשאר בשני דינרין צריך ליתן לו ששה דינרים ואינו מעכב עליו אלא שני דינרים כדי

שתגמר מלאכת היום [ג] כפי מה שהתנה [ד]. ומיהו אומר ר"י דוקא כשחוזר בו סתם אבל אם חוזר בו מחמת היוקר אין שומעין לו. ואם הוא קבלן שקבל עליו המלאכה בכך וכך גם הוא אינו יכול לחזור בו ואם חזר בו ידו על התחתונה ששמיין לו מה שעתידי לעשות כפי מה שצריך לגמור את המלאכה שאם

פרישה

המוסיף מדעתו ואמר אף על פי שאינו מפורש צרייחא אלא נתייקר מכל מקום נראה דהוא הדין החלו וכוה מיושג גם כן מה שסידר רבינו דברי ר"י שחילק בין אומר יאן סתם לבין חזר מחמת שנתיקר אחר שכתב "והוא הדין נמי אם" החלה ולא כתב לעיל במקומו אנתיקר אלא כלומר נראה דהוא הדין נמי אם החלה גם כן ידו על העליונה והא דקסמי צרייחא נתייקר רבנא קא משמע לן דאף על גב דמסתמא כשחזר הפועל מחמת שנתיקרה המלאכה חזר והל"ל דאין שומעין לו (וכמ"ש ר"י) קא משמע לן דכל זמן שלא אמר בפירוש שחזר מחמת יוקר יכול לחזור: ואם הוא קבלן בו

והפועל אם הוא שכיר יום. פירוש דאז הוא משועבד כל היום לעשות מלאכתו עלי ציטול בעבד: יבוא לחזור. דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: ושמיין כמה היה שוה מה שעשה בו. אף על גב דלפעמים שמיין כפי העמיד לעשות וכמו שכתב רבינו בסמוך בלא החלו אלא רבינו לשון הצרייחא נקט דקסמי "שמיין להן מה שעשו" וצרייחא אורחא דמילתא נקט קסמי דאם הפועל חזר ציה ודאי מחמת שנתיקרה המלאכה חזר ציה ורבינו כתב בחמלה לשון הצרייחא דהיינו צנתיקרה המלאכה ואחר כך כתב והוא הדין נמי אם "החלו" ומשום הכי [י] כתב וכן אם החלו כאלם

According to the Ri, an employee may not renege if he intends to remain as an employee [either with this employer or elsewhere], and his sole purpose in doing so is to get paid a higher salary.

טור חושן משפט סימן שלג
דעת הר"י שאפילו פועל אינו יכול לחזור בו אם עושה כן מחמת יוקר דהיינו שדעתו לעבוד עוד רק רוצה לקבל מחיר גבוה יותר.

שקיבל לזון חבירו סתם אי כל ימי חייו או שנה אחת במשמע, וא"כ המוציא מחברו עליו הראיה וממילא הקהל פטורין, מ"מ נ"ל דגבי שוחט גם הרא"ש [בתשובה כלל ו' סי' י"ח] מודה כו' [עיי' מה שכתבתי בסימן ס' שם ס"ק (ר') [ו']]. וכ"ז לדינא, אבל מהראוי שאף אם הקהל היו אנוסין בזה ופטורין ע"פ הדין לשלם, מ"מ ראוי ונכון שיעשו עמו לפנים משורת הדין כי הוא איש עני וטפלי תלויים ביה, עכ"ד ע"ש. ועיי' בספר שעו משפט [סק"א] שהביא בשם תשובת הרב רמ"א סי' ג' לענין רב אחד ששכרו אותו לרב, וכאשר הקריב הזמן חזרו בהן, וכתב שם דודאי אף שעדיין לא התחיל במלאכה אין יכולין לחזור בהן, וכמ"ש המרדכי [הגהות מרדכי ב"מ סי' תנ"ח] דכל דבר הנעשה ברבים או ע"י ג' טובי העיר ליתא בחזרה כו'. אמנם אם היה אונס שחזרו בהן מחמת חשש אויר ל"ע, נראה דיכולין לחזור כו', אך אמנם אם חזרו בהן קודם שנערכ חשש אויר אע"ג דהוי אויר אח"כ, פסידא דבעל הבית, דמיד דחזרו בו נחייבו לפועל כו', עכ"ד. והוא ז"ל האריך לחלוק על סיוע דבריו ומסיק דכן נ"ל עיקר דלא כהרמ"א ז"ל, ע"ש וצ"ע: סעיף ג' ד. חזרו בו בחצי היום חזרו. עיי' בתשובת חות יאיר סי' (ק"ג) [נ"ן] שכתב דלכאורה יש מקום להסתפק שמא דוקא אם הפועל חזרו בו מהיות פועל לשום אדם, משא"כ אם הולך מבעה"ב זה וגשכר אצל אחר, שנשאר עבד לעבדים, דינו כדון קבלן שידו על התחנותה ולא יפסיד בנעה"ב דבר. מ"מ לא נראה לחלק בכך, רק מפני שנאמר כי לי בני ישראל עבדים לא אלים קניית האדון בכולי האי כו'. עוד היה עולה על הדעת לחלק בין עבד לשפחה, ולומר כי איש ישראל שחייב בכל המצות שפיר יתכן כו', מ"מ נראה דכל זה לא יספיק לחלק חילוק שלא זכרו שום פוסק כו', עכ"ד ע"ש עוד [ויובא לקמן סעיף ה' סק"ח]. והנה מה דפשיטא ליה להגאון הנ"ל דאף אם הולך הפועל מבעה"ב זה ונשכר אצל אחר אמרינן פועל חזרו בו וידו על העליונה, לכאורה לא נראה כן מדברי הטור [סעיף ב'] בשם ר"י והביאו הרמ"א בסעיף שאחר זה, שכתב ודוקא שחזרו סתם אבל אם חזרו מכח יוקר אין שומעין לו. וכתב הב"ח וז"ל, נראה דטעמו דכיון דשכיר יום לא מצי חזרו אלא משום דכתב עבדי הם, א"כ דוקא בחזרו בסתם דתלינן שאינו חפץ לעבוד יותר, אבל אם חזרו בו מחמת היוקר, א"כ גלי דעתיה דניחא ליה בעבודתו אם ישלם לו בנעה"ב כפי היוקר, אין שומעין לו, והכי מסתברא, עכ"ל. א"כ ה"ה היכא שנשכר אצל אחר דאין שומעין לו, ומשמע דאין שומעין כלל אפילו אם רוצה להיות ידו על התחנותה, וכן מצאתי בספר מאמר קדישין ס"ק ט"ו [וכן בספר עטרת צבי ס"ק י"ג אות באות], שכתב בפשיטות דדוקא שאינו הולך לבעה"ב אחר, אבל אי הולך לבעה"ב אחר הוי דומיא למ"ש הר"י דאם חזרו מחמת יוקר אבל ניחא ליה בעבודתו אין שומעין לו, ומה שעושינן ערמה שיושב בטל כמה שבועות ואח"כ הולך לבעה"ב אחר לא מהני ע"ש. אמנם מצאתי בתשובת מים חיים חלק חור"מ סי' כ"ו שהשיג עליו, וכתב, זה הדין לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי, דבשלמא אם הפועל יכול לחזור כדי שלא יעבור על כי לי בני ישראל עבדים, או הוה אמרינן דהיכא דהשכיר עצמו לאחר ורוצה להיות עדיין עבד דלא יכול לחזור, אבל לפי מה דקיי"ל דפועל אינו עובר, והטעם דפועל חזרו מחמת דלא חל שעבוד עליו, א"כ מה לנו שהשכיר את עצמו לאחר, מכל מקום יכול לחזור מראשון גם משני אם ירצה כו'. ומדברי הרמ"א שכתב דאם חזרו מחמת יוקר אין שומעין לו, ליכא ראייה כלל שלא יכול לחזור, דהא הסמ"ע ס"ק ט"ו כתב הטעם דלא נתיפח כח הפועל כדי שישתכר מעות, ומוכח מזה דלא קאי רק על הא דתיקנו רבנן דפועל ידו על העליונה, על זה כתב הרמ"א דחזרו מחמת יוקר אין ידו על העליונה, אבל אם ירצה הפועל לחזור ושתהיה ידו על התחנותה, אפילו אם היה קנין יכול לחזור אע"ג דרוצה להיות עדיין פועל ותהיה ידו על התחנותה כו' ע"ש. ותימה שלא זכר דברי הב"ח הנ"ל, ועכ"פ אף לדבריו דיכול לחזור גם בכה"ג מ"מ ידו על התחנותה, ודלא כהחזקת יאיר הנ"ל. שוב ראיתי בתשובת קרית חנה סי' כ"ה העתיק שם תשובת הרב הגדול מהר"י מילר שכתב בפשיטות דהא דפועל יכול לחזור בו היינו דוקא באינו רוצה להשכיר את עצמו במקום אחר כו', ושם בתשובת הגאון בעל כנסת יחזקאל כתב עליו [הגם שכדבריו איחא בתשובת מהר"ט חלק יו"ד סימן (מ"ד) [נ"ן], מ"מ מהר"ט לא כתב זה רק לסניף בסוף דבריו, אבל לקושטא דמילתא לא כן הדבר, דבאמת

ליתר עיון

משכיר את עצמו לאחר אין שם עבד עליו מאחר שבידו לחזור גם מהשני ולילך לאחר, והטור בשם ר"י לא קאמר כי אם ברובה להיות אצל הראשון רק להוסיף לו דמים שנתיקר, דאז חזינו דרוצה להיות עבד לזה רק דנתן עיניו בממון וגופו קנוי לראשון כמאז, משא"כ אם הולך מזה לזה מראה שאין גופו קנוי כלל, ע"ש. ועיי' בספר תרומת הכרי סימן זה [סעיף ד'] שתמה ג"כ על החזקת יאיר הנ"ל מחמת דברי הטור והרמ"א הנ"ל דמבואר כמו שעלה על דעת החזקת יאיר מתחילה, ושוב הביא דברי הרב כנסת יחזקאל בתשובת קרית חנה הנ"ל שמחלק בזה ע"ש, ומ"מ לדינא צ"ע. ועיי' עוד בתשובת חות יאיר שם בס"י ק"מ אודות חזון שנחלק בקהילה אחת ע"י כ"ג אנשים כנהוג, ואחר שעברו ג' שנים נתקשר עמם עוד בחקיעת כף שלא יסע מהקהילה חזון י' שנים, וגם הפרנסים קיבלו עליהם שבועה שלא ידחווהו חזון זמן זה, רק שאינן זה לא היו רק פרנסי העדה בלי בעלי בתים, ועתה רוצה הש"ץ ליסע לקהילה אחרת וטען שאין התקיעת כף חל מפני דהוי לעבור על המצוה כי פועל אינו רשאי להשכיר עצמו ליותר מג' שנים, ולכן קיימא לן פועל יכול לחזור בו כמ"ש בחור"מ סימן של"ג וכו"ד סוף סימן קע"ז [סעיף ל"ג] גבי מתעסק. וכתב שאין דבריו כלום שכבר רבו הדעות דמותר אפילו ליותר מג' שנים, שכ"כ התוספות [ב"מ ע"א ד"ה כ"ן והמרדכי נשם סי' שמ"ן] כמ"ש בש"ך וכו' סוף ס"ק י"ז. ועוד, וידוע שהחזונים על הרוב אינם בעלי משא ומתן ומוכרחין להשכיר עצמם לש"ץ, וא"כ אפילו להתקשר לזמן מרובה שרי כמ"ש בש"ך סוף ס"ק ט"ז. ועוד י"ל, דדוקא פועל דהוא עבד לאדם לפעולתו, ואפילו מלמד דאסר בהגהות מרדכי [נשם סי' תנ"ט-תס"ח], היינו משום דאין היתר בשכר שנוטל רק שכר שימור ופיסוק טעמים דאינם מצות ה' ועבודתו, משא"כ החזון שכל עצמו אינו רק להוציא ציבור, ואפילו נכלל בשכרו מה שמשורר וכה"ג, וע"כ נגבה חציו לפי ממון כמ"ש באו"ח סימן נ"ג [סעיף כ"ג בהג"ה], מ"מ הואיל שמכבד ה' בקולו ומשמח אלהים ואנשים, לא נקרא בכך עבד לעבדים [וצ"ע ברב ושמע העושה צרכי בית הכנסת], ואח"כ דהוי ספקא דדינא ה"ל ספק איסורא דתקיעת כף ולחומרא. וכן נ"ל שאסור לכל פועל לחזור בו אם נשכר בחקיעת כף הן על זמן רב או מעט אע"פ שקנין לא מהני לדעת הש"ך [סק"ח] שחולק על הריטב"א [בתשובה סי' קצ"ו], ובנשכר על יותר מג' שנים י"ל דגם הריטב"א מודה דיכול לחזור בו אפילו בקנין, מ"מ בתקיעת כף בודאי אסור. וכתב עוד, דיכול לחזור בו אפילו למעט סיפוקו, נ"ל שאין בכחם, שהרי נשבעו לו שלא ידחווהו, ואפילו לא נשבעו רק קיבלוהו סתם וכבר היה לו שכר קצוב מקדם כו', ומה שהרגישו המון עם לומר שאין שבועת הפרנסים ומנהיגים חלה מפני שראוי להיות קבלת ש"ץ ע"י כ"ג אנשים כנהוג, י"ל שאין זה מנהג פשוט רק בקבלתו מתחילה, לא אם קיבלוהו שנית, ואח"כ שלא יפה עשו, מ"מ אחר שהם מנהיגי הקהילה לא יכולין בעלי בתים לעבור על שבועתן, וראיה משבועת נשיאי עדה לגבוענים [ראה גיטין מ"ו ע"א] כו', עכ"ד ע"ש. ועיי' בתשובת שבות יעקב ח"א סי' ר' שהזכיר דברי החזקת יאיר הנ"ל שכתב לחלק מסברא דנפשיה בין מלמד לש"ץ דלא נקרא עבד לעבדים, והוא ז"ל חולק עליו, ומסיק להלכה דגם בש"ץ יכול לחזור בו אם לא שהוא דבר האבד שאין כאן מי שירודע להפלתו. אלא דאם נתקשר עמם שבועה [או בתקיעת כף] כפועל ממש, ודאי דאינו יכול לחזור בו ולא הוי כנשבע לבטל המצוה ע"ש. גם בספר קצוה"ח סק"ז הזכיר דברי החזקת יאיר הנ"ל בקצרה וחולק עליו, וכתב, ולע"ד לא נהירא דבריו בזה, דמ"ש דפיסוק טעמים אינן מצות ה' ועבודתו, חלילה לומר כן דאין זה עבודתו יתברך, דהא חזינו בנדרים דף (ל"ו) [ל"ז ע"א] כו', ומוכח מזה כיון דמלמד חזרו דאע"ג דהוא עושה עבודת הש"י עבד ה' מיקרי, אבל מה שהתקשר לאחרים אינו עבד שלהם ויכול לחזור, וא"כ ה"ה בחזון, וזה ברור. אמנם כנשבע צריך לקיים שבועתו, דהא דאדם אסור להשכיר עצמו ביותר משלש אינו אלא מדרבנן, ובדרבנן לא הוי מושבע ועומד מהר סיני כו'. ועוד, דכיון דכבר השכיר עצמו ביותר משלש א"כ איסורא דעבד עבד, ועכשיו שבא לחזור אחר שלש אין לו לחזור מחמת השבועה ע"ש. ועיי' בספר שעו משפט [סק"ג] שכתב בשני פועלים שנשחטפו יחד לעשות מלאכה אצל בעל הבית, אין אחד מהן יכול לחזור בחצי היום נגד חבירו אם לא בשניהם חוזרים בהם, וכמ"ש הסמ"ע בסימן קע"ז ס"ק נ"ה בשנים שקיבלו עיסקא מאחד כו', וכ"ה

Further Iyun: Pischai Teshuva cites a lengthy discussion in the Poskim whether a worker has the right to renege if his intention is to go work for a different employer.

יתר עיון: פתחי תשובה סימן שלג סק"ד נחלקו הפוסקים בעובד שרוצה לעזוב מעביד אחד ולהשכיר את עצמו למעביד אחר, אם שייך בו דין "כי לי בני ישראל עבדים".

[על] הפועלים משום שאין דרך צעה"צ לטרוח (ולשכור) [ולשכור] בן דאם משך הבע"ה כ"י אומנות בו'. ואפילו החזירם לפועל אחר פועלים אחרים אף שמוצא לשכור, אבל אם פועלים מוצאין צעה"צ אחר להשתכר אין להן עליו אפילו תרעומת. אבל ממ"ש הרב המגיד פ"ט משכירות [ה"ד] צטט הרמב"ן [שם ע"ו ע"ב ד"ה הא דאמרינן] והרשב"א [הובא בשיטמ"ק שם ד"ה כללא], דאם היו מוצאין להשתכר אין להן עליו אלא תרעומת שהרי הוא אומר לאו והשכירו עמכם כו', וכ"כ המחבר בסעיף ב', משמע דתרעומת מיהא איכא לפועלים על הצעה"ב, ולא כהנ"י, וכן משמע ממ"ש הרא"ש [שם סי' ב'] וטור [סעיף א'] ורבינו ירוחם [נתיב כ"ט ח"ג] ותוס' [שם ד"ה אין] ומרדכי [שם סי' שמ"ב] ואגודה [שם סי' קט"ו], דהלכו אורחא דמילתא קמני, דה"ה אם הלכו ומוצאין עוד להשתכר אין להן אלא תרעומת כו'. ולפ"ו ז"ל דאע"ג דמוצאין להשתכר מ"מ טורח מיהא איכא, וכן כתבו התוס' [שם] ו"ל, ומ"מ יש עליו תרעומת שעמה לא ימצאו אלא ע"י טורח כו'. אך קשה לי על זה דא"כ מאי פריך צט"ס [פרק האומנין דף ע"ט ע"ב] גבי ספינה אי דקא משכח לאגורה אמאי אית ליה תרעומת ואי דלא קא משכח לאגורה כולא אגרא צעי שלומי, ה"ל לשנויי דלא משכח אלא ע"י טורח. ויש ליטב דזוחק וזל"ע, ומ"מ נראה דהיכא דמוצאין להשתכר צלא טורח מודים הפוסקים הנוכחים להנ"י דאין להן אפילו תרעומת. ונ"מ צמה שיש תרעומת לענין אם קנץ פעם שניה ונדלעיל סימן של"ב ס"ק כ"ב ע"ש: (ב) ויש אומרים דאם משך בו'. וכן עיקר צט"ס פרק הזהב [שם מ"ח ע"א] וכמ"ש בספרי והצאתי שם הרבה פוסקים דק"ל הכי ע"ש*: (ג) דאם משך בו'. ואפילו החזירם לפועל אחר המשיכה, דמחשב המשיכה לקנין, וכ"כ הסמ"ע [סק"ב]: (ד) ו"א הפועל בו'. כתב בהגהת אשר"י ממהרי"ח פרק האומנין [שם סי' ר], דצדצרי ר"ת [המובא בציונים אות ב'] משמע דלגמרי לא יכול לחזור בו צט"ס ממון, ואומר שעשה צו מעשה, ושמה אע"פ שהתחיל צמלאכה לא חשיב קנין אלא צמשיכה או קנין סודר, עכ"ל. רנה לומר, דאף על גב דאם התחיל צמלאכה יכול לחזור בו ותהיה ידו על התחמונה כדאיתא צט"ס [שם ע"ו ע"ב] ולקמן סעיף ד', הכא לא מהני אפילו אם ירצה להיות ידו על התחמונה, דהתם לא חשיב קנין, אבל הכא כיון שמשך הכלי או הקנה צקנין סודר לא מהני שום ממון וצריך לעשות המלאכה אם ירצה הצעה"ב, וכן משמע להדיא צדצרי רבינו צרוך צספר החכמה שהציא המרדכי פרק האומנין [שם סי' שמ"ח] גבי צצאת צצילתו לידו [שם ע"ח ע"א], דצמשיכת כלי האומנות אין הפועל יכול לחזור בו אפילו רוצה להיות ידו על התחמונה, ע"ש ודוק*:

וכמ"ש הטור והמחבר צסמון [טור סעיף ב' ומחבר] סעיף ג'. וסיים וכחצ מור"ס דאפילו לפועל יכול לעכב כלי אומנותו כו', ור"ל כשעדיין כלי אומנותו דפועל צידו דצעה"ב, משא"כ לפני זה דמייירי שאחר המשיכה החזירו לפועל וכמ"ש וק"ל:

אוח ב', וכן משמע לי מפירוש רש"י פרק הזהב שם דכי פרק האומנין שם סי' שמ"ו ושמ"ז. ד"מ שם

הגה (ב) יש אומרים (ג) דאם משך הצעל צית כלי אומנות שעושה צהן מלאכה אין הצעל הצית יכול לחזור צו (ד) ולא הפועל אם הוא קצבן (א) אבל אם הוא שכיר יום יכול לחזור כמו ציתצאר(ה) מיהו יוכל לעכב כלי אומנותו (ו) ולשכור אחרים. צבמה דברים אמורים בשלא הלכו אבל הלכו (א) החמרים ולא מצאו תבואה

עוד להשתכר אין להן אלא תרעומת כו'. ולפ"ו ז"ל דאע"ג דמוצאין להשתכר מ"מ טורח מיהא איכא, וכן כתבו התוס' [שם] ו"ל, ומ"מ יש עליו תרעומת שעמה לא ימצאו אלא ע"י טורח כו'. אך קשה לי על זה דא"כ מאי פריך צט"ס [פרק האומנין דף ע"ט ע"ב] גבי ספינה אי דקא משכח לאגורה אמאי אית ליה תרעומת ואי דלא קא משכח לאגורה כולא אגרא צעי שלומי, ה"ל לשנויי דלא משכח אלא ע"י טורח. ויש ליטב דזוחק וזל"ע, ומ"מ נראה דהיכא דמוצאין להשתכר צלא טורח מודים הפוסקים הנוכחים להנ"י דאין להן אפילו תרעומת. ונ"מ צמה שיש תרעומת לענין אם קנץ פעם שניה ונדלעיל סימן של"ב ס"ק כ"ב ע"ש: (ב) ויש אומרים דאם משך בו'. וכן עיקר צט"ס פרק הזהב [שם מ"ח ע"א] וכמ"ש בספרי והצאתי שם הרבה פוסקים דק"ל הכי ע"ש*: (ג) דאם משך בו'. ואפילו החזירם לפועל אחר המשיכה, דמחשב המשיכה לקנין, וכ"כ הסמ"ע [סק"ב]: (ד) ו"א הפועל בו'. כתב בהגהת אשר"י ממהרי"ח פרק האומנין [שם סי' ר], דצדצרי ר"ת [המובא בציונים אות ב'] משמע דלגמרי לא יכול לחזור בו צט"ס ממון, ואומר שעשה צו מעשה, ושמה אע"פ שהתחיל צמלאכה לא חשיב קנין אלא צמשיכה או קנין סודר, עכ"ל. רנה לומר, דאף על גב דאם התחיל צמלאכה יכול לחזור בו ותהיה ידו על התחמונה כדאיתא צט"ס [שם ע"ו ע"ב] ולקמן סעיף ד', הכא לא מהני אפילו אם ירצה להיות ידו על התחמונה, דהתם לא חשיב קנין, אבל הכא כיון שמשך הכלי או הקנה צקנין סודר לא מהני שום ממון וצריך לעשות המלאכה אם ירצה הצעה"ב, וכן משמע להדיא צדצרי רבינו צרוך צספר החכמה שהציא המרדכי פרק האומנין [שם סי' שמ"ח] גבי צצאת צצילתו לידו [שם ע"ח ע"א], דצמשיכת כלי האומנות אין הפועל יכול לחזור בו אפילו רוצה להיות ידו על התחמונה, ע"ש ודוק*:

Rema cites an opinion that a potential employer can effect a kinyan on the employment agreement by taking possession of the Kablan's tools of trade, and neither side can renege after that. This would not apply to a Sachir, who may renege in any case. Shach explains that according to this opinion, once a kinyan has been effected the Kablan cannot choose to renege even if he is willing to accept the "lower hand"; rather, he may be compelled to complete the work that had been agreed to.

רמ"א חושן משפט סימן שלג סעיף א', ש"ך סק"ד הרמ"א מביא י"א שכשמשך המעביד את כלי האומנות של העובד, אפילו יכול התחיל במלאכתו, אין בעל הבית או הקבלן יכולים לחזור בהם. אבל פועל יכול לחזור בו אף בכה"ג. והש"ך מבאר שלדבריהם מיד כשמשך המעביד כלי אומנר תו, וה"ה אם עשה המעביד קנין סודר עם העובד, אין הקבלן יכול לחזור בו כלל אפילו ירצה שתהיה ידו על התחמונה, אלא צריך לעשות המלאכה כמו שהסכימו.

סעיף ג' יד חוזר בו. כמנ כ"י [סעיף א'] ח"ל, כמנ הריטב"א [בתשובה סי' קי"ז] נשם רבוחיו, שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא (בשוכר) [במשכיר] עמנו באמירה, אבל כל שנשבע בקנין לטפוי מילתא אלא שלא יוכל לחזור בו, עכ"ל, וכ"כ גד"מ [סעיף א'] בסתם. ולפע"ד נראה ששאר כל הפוסקים שלא חילקו נכך לא ס"ל הכי, וכן נראה לפע"ד עיקר, וגם מטעמא דלי בני ישראל ענדים ולא ענדים לענדים משמע דכל ענין יכול לחזור בו. וכן משמע לפע"ד ממה שכתבו הראש"ש [ב"מ] פרק הזהב [סי' ט'] וטור [סעיף א'] ורבינו ירוחם [נתיב כ"ט ח"ג] ושאר פוסקים גבי

מנאמי דכרי להדיא דריב"ש ריש סי' תע"ו ונמתי שמהה נלגי מ"ל, ח"ל, שאין חילוק בין שכירות פועל ליום אחד או שכיר שנת או שכיר חודש או שכיר שנה או שהוא קבלן שקיבל קמה לקצור או כרס לנזור, שכל אלה אי"ל קנין, אלא המחלת המלאכה היא הקנין, אלא שהפועל יכול לחזור בו לעולם אפילו המחיל נמלאכה ואפילו בקנין משום דכמידי כי לי בני ישראל ענדים, עכ"ל. ונראה דגם הריטב"א לא קאמר [*אלא] בקבלן ולענין שאינו יכול לחזור בו בשום ממון וכמו שכתבתי לעיל ס"ק ד' נשם הגהות אשר"י [נשם], אע"פ שפשט לשון הריטב"א לא משמע כן. [שנז

בחצי היום (ד"חוזר) (ד"אפילו קבל כבר דמי שכירותו) (ד"ואין בידו לשלם לבעל הבית) (יכול לחזור בו והמעות חוב עליו שנאמר) (כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים).

ציונים ומקורות (ד) מהרי"ק שורש (קפ"ג) קפ"א. ד"מ ב. (ט) וירא כ"ה ב"ה. (טז) קדושין כ"ב ע"ב.

משיכמ על האומנות, דאע"ג דמהני לענין קבלן שנגמר קנין השכירות נכך, מ"מ פועל יוכל לחזור, ודוחק לחלק בין משיכה לקנין, דכלל דוחקא כי הדדי נינהו, וגם בהגהות אשר"י ממהרי"ם פרק האומנות [סי' ר'] מדמי לכו להדדי לענין זה וע"ש והבאמי לעיל ס"ק ד'. וגם נראה דהוי קנין דברים כמ"ש הרמב"ם סוף פ"ה מהלכות מכירה וסמ"ג דף קנ"ח ע"ג ועש"ן פ"ב, הרי שכתב בשטר וקנינו מפלוני שילך בסמורה עם פלוני כו' ה"ו קנין דברים כו', ואף הראב"ד בהשגות שם נראה שמודה לו בזה, ודוקא בשותפים פלגי עליה צפ"ד מהלכות שלוחין [ה"ב] לענין הריחה שהריחמו כבר, או מטעם דכיון דמשמעדי אהדדי לא שייך לומר ענדים, ועיין במהרי"ק שורש (קפ"ג) [קפ"א] ודוק, ואולי גם המחנך חזר בו ולכן לא חילק כאן בשו"ע בין שנשבע בקנין או לא, כן נלפע"ד. שוב

מנאמי נמשכות מני"ט (ח"א) [ח"ב] סי' קל"ב שכתב דלילו נראה הריב"ש דכרי הריטב"א נשם רבוחיו אולי לא היה חולק עליהם, ולפע"ד נראה עיקר כהריב"ש וכמ"ש: (טז) **ואין בידו לשלם** כו'. לשון מהרי"ק [המובא בציונים אות י"ד], ואין המעות צדו לשלם. ואפשר לומר דדוקא נקט שאין המעות מומן צדו לשלם אבל מ"מ יש לו לשלם, אבל אם אין לו לשלם כלל אינו יכול לחזור בו, דהוי דכרי האבד לקמן סעיף ה'. אבל מדכרי המחנך נראה דאפילו אין לו לשלם כלל יכול לחזור, ולא דמי לדבר האבד שזוכר עליו או מטעמו, אבל מ"מ אינו יכול לטופו להשבעתו צדו שצביל כן. א"כ אע"ג שאין לו לשלם לא מיקרי שצביל כן דבר האבד, ואע"ג דאיתא לעיל סימן ל"ו סעיף י' דלא אמרינן שמה יתעשר, היינו לענין עדות, אבל מ"מ לא מיקרי הכא דבר האבד שצביל כן כיון דאפשר שיהיה לו*:

ערך לחם

אומרים שאין המלמד יכול לחזור בתקופה, ולא דמי לפועל שיכול לחזור בחצי היום, שהרי לא נשכר כי אם לשכר בבלת. ונ"י שם בשם הגהות מרדכי ב"ח סי' תנ"ז. אמר למלמד בנו לך איני הפין כך ונתרצה המלמד, ושוב חזר בו בעה"ב ורוצה לעכבו, והמלמד אומר מחלת שעבודי, י"א שלא נמחל באמירה בעלמא, ועוד דלאו כל כמיניה דאבד למהול שעבוד הבן שנתחייב ללמדו כששכרו. ונ"י שם בשם תשובת הרשב"א ח"א סי' תתנ"ג ומרדכי שם סי' שס"ו ורבינו ירוחם שם ס"ג. רבינו ששכרו מלמד אין יכולין לחזור בהם, אע"פ שלא התחיל במלאכה, שכל דבר שנעשה בפני ג' הוי קיים, כיון שאינו מוצא להשכיר עצמו. [כ"י שם בשם מרדכי שם סי' תנ"ז - תתנ"ג]. **שם בסופו**. וי"א דדוקא בחזור בו לאיזו סיבה, אבל חזר בו לסיבה שהוקרו פועלים אין שומעין לו. (נזור סוף ב' בשם ר"י.)

סעיף ג'. חוזר בו. ואפילו קנו מידו לעשות בזה. ריב"ש סי' תע"ו. הריטב"א [בתשובה סי' קי"ז] חולק בזה כדאיתא בארוך [ב"י סעיף א'] ואע"פ שאינו כדאי להכריע כריב"ש נ"ל, משום דקנין זה קנין דברים הוא, ועיין לעיל סימן ר"ב [סעיף א']. אפילו קיבל חרם אם יחזור בו, נשאל ומתירין לו שלא כרצון בעל המלאכה דלא חשיב מקבל טובה מבעל הבית. מהרי"ק בהגהות [ב"ק הבית ירד סי' רכ"ח] בשם (רשב"י) [ושב"ש, סי' קצ"ט], וביוד' סימן רכ"ח [ב"י] חלק עליו. אמר לפועל או לשכיר בפני ביד או בפני שנים לך, פטור בלא מחילה אחרת. ונ"י סימן של"ד סעיף ו' בשם רבינו ירוחם נתיב כ"ט ח"ד. והרדב"ז סי' אלף תשנ"ו [לפניו ח"א סי' פ"ח] כתב דאפילו יש שבויה עליו פטור. וי"א שאם אמר לו ככעם שאינו פטור. [כ"י שם בשם רבינו ירוחם שם]. יש

מורי ורבי

את כליו, דהא משיכה קונה בקבלן כמ"ש בסעיף א', ואפ"ה בפועל לא יוכל לבטל מה שאמרה התורה ולא עבדים לעבדים ולא מהני משיכה, ולמה יועיל קנין בזה. ובפסקי מהרא"י [תרומת הדשן ח"ב] סי' ר"ל כתב בגידור זה ח"ל, ומה שקיבלו קנין סודר הבעל על הפועל שמה לא גמר

סעיף ג'. חוזר אפילו אם קיבל כו'. כתב ב"י [סעיף א'] בשם הריטב"א בתשובה [סי' קי"ז], לא אמרו דפועל יכול לחזור בו אלא (בשוכר) [במשכיר] עצמו באמירה, אבל כל שנשבע בקנין לטפוי מילתא אחי שלא יוכל לחזור בו, עכ"ל. ותמוה לי מאי שנא מפועל שמשך בעה"ב

ביאור הגר"א

סעיף ג' יא. ואפילו קיבל כו'. דמדמי לענד נמ"ז שנאמר בו, וענד ענדי יולא נגרעון כסף, ואמרינן נקדושין ט"ז א' האי שטר היכי דמי כו', ח"ש ואין כו':

פתחי תשובה

להדיא בסמ"ג עשין פ"ב בדיני שותפין שכתב אדינא דמקבל עסקא ח"ל, ושמה כך הדין בשני פועלים שקיבלו עליהם לעשות מלאכה, אין האחד רשאי לחזור שלא מדעת חבריו, אע"פ שכל פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום. וטעם לדבר, ש... אצל בעה"ב הם פועלים אבל זה אצל זה הם שותפין, עכ"ל. [הג' ומ"ש בחצי היום חוזר. עיין באר היטב [סקי"א], ועיין בט"ו שחולק ג"כ על הריטב"א [בתשובה סי' קי"ז] ופסק דאפילו בקנין יכול לחזור בו, ועיין בקצוה"ח [סקי"ח] מזה. אולם בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' קפ"ד חולק על השי"ך [סקי"ח] ומסכים לדעת הריטב"א בשם רבוחיו דבקנין אינו יכול לחזור בו, אך מחלק שם בין קנין לקנין, ורואי כל הקנינים שבעולם לא מהני בזה דהוי קנין דברים וכמ"ש השי"ך, אך קנין כסף ושטר דמהני לקנות בו עבד עברי כדאיתא פ"ק דקדושין וי"ד ע"ב מהני ג"כ כאן כו'. ומסיים דגם בתשובת מהרא"י ששון סי' קי"ג פסק ג"כ כדעת הריטב"א וכן נראה דעת הרדב"ז ח"א סי' ש"ג הבאתיו לעיל סימן קע"ו סעיף ג' ס"ב ע"ש, וכ"כ בספר עטרת צבי [סקי"ח], וכן נ"ל עיקר ע"ש, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קע"ו סעיף כ"ג ס"ק כ"ז:

באר הגולה
ז. כ"י נשם מהרי"ק שורש (קפ"ג) [קפ"א]. ממודש סעיף א'. ת. כמנ הריטב"א [בתשובה סי' קי"ז] שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא (בשוכר) [במשכיר] עמנו באמירה, אבל כל שנשבע בקנין לטפוי מילתא אחי שלא יוכל לחזור בו, עכ"ל. ותמוה לי מאי שנא מפועל שמשך בעה"ב

באר היטב
סעיף ג' יא. חוזר. עיין בס"ך [סקי"ח] כמה שהשיג על מ"ש הריטב"א נשם רבוחיו ע"ש: י"ב לשלם. לשון מהרי"ק ואין המעות צדו לשלם. ואפשר לומר דדוקא נקט שאין המעות מומן צדו לשלם אבל מ"מ יש לו לשלם, דלאו כלל אינו יכול לחזור בו, דהוי דכרי האבד לקמן סעיף ה'. אבל מדכרי המחנך נראה דאפילו אין לו לשלם כלל יכול לחזור, ולא דמי לדבר האבד שזוכר עליו או מטעמו, ומ"מ אינו יכול לטופו להשבעתו צדו שצביל כן. א"כ אע"ג שאין לו לשלם לא מיקרי שצביל זה דבר האבד, ואע"ג דלא אמרינן שמה יתעשר כמ"ש בסמ"ג ל"ו סעיף י', היינו לענין עדות, אבל מ"מ לא מיקרי הכא דבר האבד שצביל כן כיון דאפשר שיהיה לו*:

There is a dispute amongst the Rishonim and Acharonim whether a Sachir may renege after a formal kinyan has been effected. The Shach rules that he may renege in all cases.

ש"ך חושן משפט סימן שלג סקי"ד
נחלקו הראשונים והאחרונים אם הדין דפועל יכול לחזור בו מטעם "כי לי בני ישראל עבדים" שייך אפילו כשעשו העובד והמעביד קנין סודר. ולדעת הש"ך עיקר הדין הוא שיכול לחזור בו אפילו עשו קנין.

משפטים. הלכות שכירות פ"ג

וביצד דין הפועל שהור בו וכו'. מפורש בגמרא ובהלכות ששכיר יוס שחור צו שמין לו מה שעשה: ואם קבלן הוא וכו'. פי' שאינו שכיר וזמן ידוע אלף למלאכה ידועה שמין לו מה שעמית לעשות וכו' כר' דוקא וכדלכא דפסק הכין ומצואר בהלכות: ביצד קיבל ממנו קמה לקצור וכו'. מפורש בדרייתא: או יגמרו את מלאכתן. פירוש ויטלו שמי קלעים וכן לשון הדרייתא או יגמרו מלאכתו ויטלו שמי קלעים ופריך בגמרא פשיטא וימתך שדין חדש נא להשמיענו כגון שהולא מלאכה וזמר צו בעל הבית וצלו פועלים ופייסוהו בכתם והשלמו המלאכה וקממעט לן שאינו יכול לומר בעה"כ לא נתפייסתי אלף על דעת שתפתחו מן הערך אלף נותן להם שכרם: ואם היה הנשאר וכו'. גם זה מוכרח שם: במה דברים אמורים שאינו אבד וכו'. מפורש שם במשנה ובדרייתא: "א"כ נאמך. לדין הפועל מפורש שם. ואם לא נאמך וזמר צו שוכר עליהן או מטען. כמד הרשב"א

ז"ל ומסתברא לי דוקא כשהיה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר אלו ועכשיו אלו מוצא ונמצא אלו מפסידין עליו אבל אם לא היה מוצא אחרים פטורין דמה הפסידו עליו עכ"ל: ביצד שוכר עליהן וכו'. בדרייתא: ואפילו נתן להם השתים מוציא מהן התוספת. זה פשוט בדרייתא צין צנתון יומר צין צפוסק היא יוק"ו משוכר עליהן: ביצד שוכר עליהן וכו'. גם זה שם: ועד כמה עד כדי שכרן של ראשונים. לשון הגמרא שם (דף ע"ו ע"ב) ופירש"י אם עשו אלו קצת המלאכה ולא קבלו כלום שוכר עליהם וכל מה שהיה חייב להם יוסף לאחרים ויגמרו עכ"ל: ואם היה להם וכו'. לשון הגמרא שם (דף ע"ח.) צבצבא חבילה לידו. ופירש"י כלי אומנותם. ויש מי שכתב דכזה"ג שכלי אומנותם צידו אפילו בדבר שאינו אבד שוכר עליהם על כדי שכן המלאכה א"פ שנתפייקה צנימיהם וכל יומר וזה דעת הרשב"א ז"ל וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל:

השגת הראב"ד
*ביצד דין הפועל שחור בו וכו' עד בגד לארוב בשתי סלעים וכו' עד אלא חצי מלאכה. א"כ אלף סלע יפה שז' דינרין עכ"ל:

בני ישראל ועבדים ועבדים לעבדים. *וביצד דין הפועל שחור בו [ה]אחר שהתחיל שמוין לו מה שעשה ונוטל. ואם קבלן *הוא [ו]שמוין לו מה שעמית לעשות. בין שהוזלו בעת ששכרן בין לא הוזלו בין שהוזלה מלאכה אחר כן בין לא הוזלה שמוין לו מה שעמית לעשות. כיצד קיבל ממנו קמה לקצור בשתי סלעים קצור חציה והניח חציה. בגד לארוב

בשתי סלעים ארג חציו והניח חציו שמוין לו מה שעמית לעשות אם היה ששה דינרין נותן לו שקל או יגמרו את מלאכתן. ואם היה הנשאר יפה שנים דינרין אינו נותן להן אלא סלע שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה. *בר"א יבדבר שאינו אבוד אבל בדבר האבוד כגון פשתנו להעלות מן המשרה או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהן אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו א"כ נאמך כגון שחלה או שמע שמת לו °מת. ואם לא נאמך וחזר בו שוכר [ו]עליהן או מטען. כיצד מטען אומר להם סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתים עד שגמרו מלאכתן ולא יתן להם אלא מה שפסק תחלה ואפילו נתן להם השתים מחזור מהן התוספת. כיצד שוכר עליהן שוכר פועלים אחרים וגומרים מלאכתן שלא תאבד וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים עד מה שפסק לראשונים ונוטל מן הראשונים. עד כמה עד כדי שכרן של [ו]ראשונים. ואם היה להם ממון תחת ידו שוכר להשלים

א סמי"ג עשין סי' פ"ט עתי"מ סי' של"ג: ב סמי"ג ועור שס:

לחם משנה

ה"ה דהו כפירוש הרמ"ה ז"ל והס הביאו סעד לדרייתא מן התוספתא והוא תימה דהתוס' מוכח כפירוש רש"י דאמרה אחיה שער צניותם היו מהלכות מח' מט' מי' נותן לו מט' ע"כ משמע מכלן כפירוש דנותן לו הבינוי ומשמע דאיכא צין פירוש רש"י ז"ל לפי הרמ"ה ז"ל דלרש"י ז"ל אם הגדול בששה והקטן בשנים הבינוי בשלשה עבדין כבינוי אלף להרמ"ה ז"ל מהלקים ההפך שצין הקטן לגדול ונותן לו ד' אע"פ שלבינוי נותנין שלשה וה"ה איפכא אי לבינוי נותנין חמשה דצין נותנין לזה אלף ד' ומדברי התוספתא שכתב שער הבינוי משמונה ממשע מעשר משמע דלבינוי קפיד כדברי רש"י ז"ל. מיהו לזה י"ל דכיון דבעל התוספתא שם המשל הבינוי הוה לך אמצע לקטן ולגדול משמע דאם צין הבינוי אמצעי אלף נותן לזה אחד או לדולף או לקטן כדמצינא לא עבדין כבינוי וכפירוש הרמ"ה ז"ל ומכל מקום עדיין צ"ע דאי ק"ל לבעל התוספתא כפירוש הרמ"ה ז"ל למה שם המשל דאיכא צניונו דבלאו שיעור צניונו אלף גדול וקטן לזה אנו מהלקים ההפך וקני ומדוכיזר צניונו משמע כפירוש רש"י ואלו מה שהוכיזו הרמב"ם והרשב"א ז"ל התוספתא לא הוכיזו כן לקיטע כפירוש דלף כפירוש רש"י אלף לומר דעל דרך הקטן משמנין צנייהם דכת התוספתא הוה דרך המילוט. ולקטיות הראשונות יש מי שמירץ דשאני היכא שהוכיזו כמו שמוכרין צניר מיהיכ דהו קמחא דכיון דלמך כמו שמוכרין צניר הוה הוכיזו מוכרין רבים ולכן נקט דרך המילוט אלף כשלף הוכיזו מוכרים אלף קמחא הוה המיעוט אלף לשון התוספתא קאמר דהיכא דפסק קמחא ויתן על הפירוש גזרון נותן לו כשער צניונו. ועוד דהר"ף כפי שכתב בהלכותיו דהולך בשיות רבינו ז"ל וז"ל דדעתיה דאינש אחרעא וילא ועליה רמיא לגלוי ליה לבעל הבית דלף מתגרתין ק"ל אלף צארבע משמע דעל הקטן הוה כתרעא וילא אפילו שאמרו לו כדרך שמשכירין צניר כל זמן שהפועלים לא גלו דעתם בפירוש לכך נ"ל לומר דלף כתבו הרמב"ם והרשב"א ז"ל כן אלף לענין מכירה ואע"ג דמלשון הרב המגיד משמע דדמי מכירה לשכירות לא מדמה אותו אלף דעשמנין צנייהן לזה אלף לעולם דאיכא הך חילוק צנייהן דשכירות דעתיה דאינש אחרעא וילא דכיון דהס צאיס להוציא מצעל הבית שכירותם עלייהו דידהו רמיא לגלוי מה שאין כן צמקא וממכר דהו נותן מקח זה נותן מעות ולכן נקח דרך המילוט וכל זה דוחק ועדיין צ"ע. והטור ז"ל כתב צין זה זה לשונו ואם אמר להם שכרם על צעל הבית נותן להם צרבעא אם יש שנשכרו בשלשה ויש שנשכרו בצרבעא או אם מלאכתן שוה ד' אפילו כולן נשכרין בשלשה ע"כ ודברים אלו תמוהים עד מאד דכיון דאיכא דממרי צ"ג ויאכל דממרי צ"ד אינו נותן אלף בשלשה דלף אמר אלף שכרם על צעל הבית והוא אומר שלשה והרי הוא עצמו כתב דלף אמר להם שכרם על צעל הבית נותן להם

ד ועד כמה עד כדי שכרן. כתב ה"ה ז"ל ופירש"י ז"ל אם עשו אלו קצת מלאכה ולא קבלו כלום שוכר עליהן וכל מה שהיה חייב להם יוסף לאחרים ויגמרו ע"כ. נראה ביאור דכיון דמה שעשו אלו מן המלאכה והוא חייב להם זה ודאי יוסף לאחרים אבל אם אינו חייב להם לא דצין כת צידו להוציא ממון משלהם אלף לעכב מה שהוה חייב דוקא וכן מצואר בלשונו שכתב אם עשו אלו קצת מלאכה אלף מדברי רבינו לא משמע כן אלף שאפילו שאינו חייב לראשונים כלל יטול ויולא מהם כמו שפסק לאחרונים. והרב צ"י ז"ל צקי' שלי"ג כתב על דברי רש"י ז"ל וז"ל ביאור דכיון כל מה שהוה חייב להם

רמב"ם הלכות שכירות פרק ט הלכה ד
הרמב"ם פסק על פי דברי הגמרא ה"ל, שבדבר האבוד אפילו פועל אינו יכול לחזור בו אם אינו אנוס, ואם חזר בו דין המשכיר להיות שוכר עליו או להסעות. אך אם יש שם פועלים אחרים בשכרן של אלו, אין זה דבר האבוד, ואין לו עליהם אלא תערומות. והנה, לשון הרמב"ם (וכן העתיק בשו"ע) היא שבדבר האבוד "אינו יכול לחזור בו", ומשמע קצת שלא רק ששוכר עליהן או מטען, אלא שבעצם אינו יכולין לחזור בהן, ויל"ע.

משפטים. הלכות שכירות פ"ט

שובר עליהם להשלים המלאכה וכו'. לטון הנרייחא עד ארבעים ומשמשים וזו. ורבינו פירש שהכוונה לפועל אחד ביום אחד ודרך גזמנה אחרו וכוון הוא:
בד"א בזמן שאין להם פועלים וכו'. ונרייחא שם. ופירש הרשב"א ז"ל שאם יש שם פועלים שאינו יכול להעשותן אלא אם כן קץ להם נותן כפי מה שקצן:
ה השובר את הפועל ונאחזו וכו'. מוספתא הוצאה בהלכות:

אבל הרשב"א ז"ל כתב דנהרא לא עלה על שדהו ולא השקה אותה שאילו כן הרי הוא כמטר ולא יצטרך ללל אלא בשעלה ונתקרב אל השדה וכמעט שיפחמו ראשי ההלמים יכנסו המים וישקו את השדה ע"כ ואפשר שזו כוונת רבינו בלמרו שכן השמים נקמיינו:
בד"א בפועל אבל מי שפסק עם אריכו וכו'. ממעשה שצפרק מי *שאלחו (דף ע"ד:):
 נלמד דין הארץ ומנואר בהלכות: ואינו בפועל.
 כתב הרמב"ן ז"ל דקבלן דינו כפועל שלא כדברי הרשב"א ז"ל ועיקר:

ה השובר את הפועל לעשות וכו'. מימרא דרבא דהשובר שם וכתב הרשב"א ז"ל כי אמרינן דדוקא כמותה אבל קשה ממנה לא דוקא בשלמא להם בפירוש כשכרם למלאכה זו הא סתמא אף ע"פ שמכר להם זו צדקה כשנשלמה מפקד להן אפילו קשה ממנה שהרי אם היה רואה היה מוסר להם קשה בצדקה. וכן דעם הרמב"ן ז"ל: ואם היה מן החופרים עובדי הארמה וכו'. זה כתב בפירוש אלושי דמחוז הנזכר בגמרא שם: **ה השובר** את הפועל להביא שליחות וכו'. מוספתא היא בהלכות פרק השוכר ופירוש פשוט הוא שאינו דומה להלכו חמירין ולא מלאו מבואה המכר למעלה לפי ששם לא היה שכן לאומו מהלך בלמד אלא ליום אחד ונתבטלו

*עיי' בחוספות שם בד"ה רבה אמר ויתבאר לך הגהת מיימוני כאן אומ' כי המתחלה פסידא]:

לו להודיעם. שכן להשקות השדה ובא המטר והשקה אותן להן כל שכן מן השמים נסתייעו. **בד"א** בפועל אבל מי שפסק עם אריסו שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים ביום יטול חצי הפירות וכל האריסין שהן משקין שתי פעמים אינן נוטלין אלא רביע הפירות ובא המטר ולא הוצרך לדלות ולהשקות נוטל חצי הפירות כמו שפסק עמו שהאריס כשותף ואינו כפועל: **ה השובר** יאת הפועל לעשות מלאכה כל היום ושלמה המלאכה בחצי היום אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה ממנה עושה שאר היום. ואם אין לו מה יעשה נותן לו שכרו כפועל בטל.

השנת הראב"ד

"השובר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום וכו' שברו להביא קנים לברם וכו' שברו להביא ברוב וכו' עד וכן כל ביוצא בזה. א"ל כן הוא לשון המוספתא אבל נגמ' דהשובר את האומין ממקום זה אל אלו דומה הכל טעון ללא ריקן עכ"ל:

להשלים המלאכה עד ארבעים וחמשים וזו בכל יום לכל פועל אף על פי ששכר הפועל שלשה או ארבעה. **בד"א** שאין שם פועלים לשכור בשכרן להשלים המלאכה אבל יש פועלים לשכור ואמרו לו צא ושכור מאלו להשלים מלאכתך ולא תאבד בין שוכר בין קבלן אין לו עליהן אלא תרעומת ושמוין לשוכר מה שעשה [ו]ולקבלן מה שעתידי לעשות: **ה השוכר** יאת הפועל ונאחזו לעבודת המלך לא יאמר לו הריני לפניך אלא נותן לו שכר מה שעשה: **ה השוכר** יאת הפועל להשקות את השדה מזה הנהר ופסק הנהר בחצי היום אם אין דרכו להפסיק אין להן אלא שכר מה שעשו. וכן אם דרכו שיפסיקו אותו בני העיר והפסיקוהו בחצי היום אין להן אלא שכר מה שעשו שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר. ואם [ו]דרכו להפסיק מאליו נותן להם שכר כל היום מפני שהיה

ואם היה מן החופרים או עובדי אדמה וכיוצא בהן שדרכו לטרוח הרבה ואם לא יעשה במלאכה יחלה נותן לו כל שכרו: **ה השובר** את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא נותן לו שכרו משלם. שברו להביא

א עומ' סי' של"ו סמ"ג עשין סי' פ"ט: ב עומ' סי' של"ד סמ"ג שם: ג עומ' סי' של"ה: ד טור שם סמ"ג שם:

לחם משנה

יעשה במלאכה יחלה נותן לו כל שכרו והתם היו משלם, ועם מ"ש ה"ה ואפשר שזו היא כוונת רבינו ז"ל בלומרו שכן השמים נקמיינו שר"ל שעשה מלאכה שפתח ראשי ההלמים ונעשית לו בקל יש לתת טעם דנותן לו כל שכרו משלם כיון דסוף סוף עושה קצת מלאכה אע"פ שהיא קלה קצת, אבל מ"מ כיון שה"ה לא כתב זה אלא בלשון ואפשר ועוד שלא הכריח הדבר מלשון כל שכן משמע דלא צריכא ליה דלשון כל שכן ליהוי שכן משלם אלא כפועל בטל דומיא דשכר כל היום שכתב קודם דהוי פי' כפועל בטל כדכתיבנא: אבל מי שפסק עם אריסו וכו'. בגיטין פרק מי שאלחו גבי פלוגמא דרשב"ג ורבנן היכא דאמר לאשה ה"ו גיטין ע"מ שמתני לי אינעלמי דרבנן סברי אבד אינעלמיה מתן את דמיה הביאו שם עובדא דההוא גברא דאמר לאריסיה כולי עלמא דלו מלה לזוואת ואכלי ריבעא את דלי ד' ואכול מילתא לנסוף אתא מערבא אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא אינעריכא לימא רב יוסף דאמר כרבנן ורבה דאמר כרשב"ג ע"כ. והשתא קשה כיון דדין זה על כרחך אמה מוכרת לומר דאינו אלא באריס מפני שהוא שותף לקרקע ומער זה הוי כשבת שצא לקרקע וכיון שהוא שותף וזכה בו וכן שאר אריסין טעמי ריבעא ואע"פ שאין אריסין לדלות וכדכתבו המוספות אבל בפועל לא וא"כ אשה דמיא לפועל דלא שייך שם הך טעמא דשותפות וא"כ אפשר דהתם רבה יאמר כרבנן ואין מנמיה פלוגמא לפלוגמא ז"ע:

ה השובר את הפועל להביא לו שליחות וכו' שברו להביא וכו'. קשה דצפרק הגזול בתרא

להם יוסף לאריסין על שכרם והיינו כפל שכר הראשונים ומוספת זה נוטלים הפועלים הראשונים וכ"כ הרמב"ן ז"ל וכן מנואר בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות שכירות ע"כ נראה שמקיים פירוש רש"י עם פירוש הרמב"ם ז"ל אבל מלשון שכתב אש עשו אללו קצת מלאכה לא משמע כן כדכתיבנא אבל מדברי ה"ה נראה קצת דמפרש דברי רש"י כפי מה שפירשם הרב ב"י מדהביא דברי רש"י על דברי רבינו משמע דאית ליה דכוונתם אחד. או אפשר דמפרש דברי רש"י כמו שפירשתי ויפרש דברי רבינו דנוטל מן הראשונים שכתב הוי מה שחייב להם אש עשו אללו קצת מלאכה אבל כל זה דוחק:

ה השובר את הפועל ונאחזו לעבודת המלך וכו'. לא דמי לתמור שמתבאר ריש פרק חמישי דאם נלקחה דרך הליכה אומר לו הרי שך לפניך דהתם טעמא הוא מפני שהיה דרך הליכה ופגעו זה ואם לא פגעו לא היו מתפשטים אחרים כמ"ש שם ה"ה בשם ר"ח אבל הכא אפילו לא היה עושה מלאכתו היה נלקח ולא גרס לו עשיית מלאכתו כלום מפני כן לא מצי למימר הריני לפניך:

ה נותן להם שכר כל היום. בגמרא אמרו ויהיב להו כפועל בטל וכן הוא הדין ודאי דאינו דומה הבא טעון ללא ריקן וא"כ קשה איך כתב רבינו שכר כל היום ואולי מ"ש כל היום היינו כפועל בטל וכדכתב ה"ה ולא הוצרך לפרשו דכבר כתב לעיל אינו דומה הבא טעון ללא ריקן אבל מ"ש למטה בא הנהר והשקה נותן להם כל שכן דמן השמים נקמיינו קשה קצת דכל שכן משמע שכן משלם וכדכתב למטה ואם לא

ואם צע"כ נותן לו מלאכה אלל אחרים ל"ע אי דינו כשאר פועל דמני למימר או הן לו מלאכה או הן לו מה שעשיתי וידו על העליונה שאם החלה המלאכה אינו מנכה לו רק כפי השער של עכשו דהוי כחור צו צע"כ וכמש"כ לעיל סק"ב, ואפשר כיון דגופו קניו חייב לעבוד אלל אחרים ג"כ כדון ע"ע דנותן לו מלאכה אלל אחרים כדמשמע ברי"מ פ"א מה' עבדים ה"ז שאינו עושהו בן או ספר לרבים אלל מלאכה אחרים שאינה פוגעת בכבודו רשאי לגופו, ואש"כ דהכא פועל מני הדר צו אף אם אינו מחזירו את הכסף [אם הקדים לו שכרו וכש"כ אם לא הקדים לו שכרו] וידו על העליונה, מ"מ אם פועל חזר אינו נותן לו במה שעשה אלל כפי השער בשעת מלאכה לדעת הש"ך ס"ק י"ט, אלל אם אינו חייב לעשות בשל אחרים הו"ל כחור צע"כ, ועוד י"ל דאם אינו חייב לעשות בשל אחרים אין צע"כ מנכה לו כלום ולא דמי לפועל דהתם צע"כ מני הדר צו כל שאין פסידא לפועל ואם מראהו בשל אחרים מקרי אין לו פסידא אלל הכא הרי קנה גופו ולא מני הדר צו ואש"כ דבהתחלה. במלאכה נמי נתחייב צע"כ בכל שכרו, ומ"מ אם הפועל מוצא להשחכר אינו חייב בשכרו על זמן העתיד, שאפי' התם שאינו קנין הבגד רק שיעבוד מלאכה ואין צע"כ קונה כלום והלכך אינו מתחייב אלל שלא יגרסו החוק לפועל, אלל בהקנה לו גופו הרי זה כמכירה וכיון שקני' לי לגופו נעשה השכירות חוב, ואין הפועל חייב לנקש מלאכה אלל אחרים לריוח הבעלים וכדאיתא בשוכר בית בסי' ש"ב ס"ז בהב"י ואם לא הודיעו כו' או יעמיד לו אחר במקומו, אלל אינו יכול לומר למשכיר השכר לאחרים, והכא כיון דלא יכול לכופו לעשות אלל אחרים [אח"ל שהמקנה גופו ג"כ אינו כופוהו לעשות אלל אחרים] ממילא חייב שכרו משלם.

אבל אפשר דגם פועל המקנה גופו דעתו כשאר פועל שלא לקפה את הבעלים, ואם מוצא להשחכר נותן לו לבעלים רבות לנכות משכרו, וכמו דחזקת פועל שאם הקנהו גופו וחזר צו משלם לו הפסדו אש"כ דלא נשחטבד לו למלאכה, והיה בדון שיכא כעצד שגרה שאינו משלם אפי' בדבר האבדו, אלל דפועל המקנה גופו אין דעתו לגרע כח הבעלים אלל ליפס כח, [ויש לעי' לפ"ז בחיוב מוצא להשחכר ומניחו בעל אם משלם שכרו משלם או כיוצא בעל].

ונראה דהא דע"ע שגרה אינו משלם בדבר האבדו, משום דאין להי"ב בדבר האבדו אלל בסמך עלי' בהאי מלחא, והעבד לא הבעתו כוונס, אלל אם הבעתו העבד להוליא פשתנו, ועוד, חייב דלא גרע מאדנס שהבעתו לעשות בהנס דחייב בדבר האבדו וכמש"כ לעיל סי' כ"ב סק"ב, וא"כ פועל שהקנה גופו ג"כ חייב בדבר האבדו דהרי הבעתו ועלי' סמך.

ה **נראה** דיש חילוק בין שקר פועל וחזר צע"כ צאמנע היום, לבין שקר בית לזמן ויאל צאמנע בזמן, דבפועל כל שמואל להשחכר אינו יכול לחבוע לצע"כ דאומר לו צע"כ ע"כ והשחכר, אלל צבית חייב לשלם כל השכירות אלל שיש לו טעות להכניס אחר במקומו וכמש"כ סק"ז, אלל בלשון המדברי בשם ר"ב בסי' החכמה איתא דאי לית לי עבדא דא ונשכינו יש לו דיעול זה שכרו משכינו והפועל יפעל לו, וקשה למח לא יאמר לו לך והשחכר, ואין לומר דצע"כ כופוהו שיעשה אלל כענו דהא לעולם אינו כופוהו אפי' בדבר האבדו ואפי' בקבלנות אלל ששוכר עליו, וזה ודאי שאינו שוכר עליו למלאכה חברו, וכן הניח בחופ"י שאינו יכול להראותו בשל חברו וכמש"כ לעיל, אלל שאין הפועל יכול לתוצעו את ההפסד בזמן שיש לו להשחכר אלל אחרים וצוה א"ל שיתן לו צע"כ מלאכה אלל אחרים, אלל כיון דמני הפועל טרה ומשכה עבודה אין כאן הפסד, ואפשר דמד מתרי נקט ויהי' דאומר לו טרה ואשכח עבדא.

ט **ובדבר** האבדו דעת הש"ך שאין צ"ד כופוהו למלאכה אלל מתחייבים אותו לשלם מה ששכר עליהם או מה שהפסידו לצע"כ, ונשמע דרשאי לכתחלה לחזור ע"מ לקבל דין דבר האבדו, אלל א"כ הקנה את גופו צבדיא, וכמבואר בש"ך ס"ק ל"ז, וס"ק ע"ז, אמנס מדברי מהרי"מ שצמדרי סי' האומנין

ליתר עיון

דלא מהני במקום דאית לי פסידא מה שאמר לי צע"כ זיל כמו צע"כ ומני לכופו אח"כ למלאכה, נלמד דלעולם צשוכרו לדבר האבדו הוי כפירה לו דמקנה לי גופו, והסתלק המלאכה שהציב קנין למקני גופו של פועל, וצ"ד כופין אותו צשוכר לעבוד בין צשכיר יום בין צקבלן, ובאמת הש"ך ס"ק מ"ז חולק על מהרי"מ צזח ודעתו דמהני זיל, וכתב הש"ך סחם הדברים, אלל לריך לפרש הדברים, שאם הקנה גופו צבדיא ונעשה קנין המושיל צבאופן שמן הדיון יש לכופו למלאכה וכמש"כ הש"ך סק"ד, צזח לא מהני מחילה אף שאמר לו צבדיא שמוחל לו גופו שאין קנין הבגד איתא במחילה אלל בהקנאה, וזה בין בפועל בין צקבלן, אלל בפועל אין נפקותא צזח דצל"כ יכול לחזור, מיהו י"ל דצדבר האבדו אינו יכול לחזור, אלל אין הדבר מוכרע, דהרי זה שאינו עובד וגזאל את העבדות אינו מחייבו צתשלומין דהוי מצטל כיוכו של חברו, אלל עבד שצרח חייב להשלים, והי"ב בפועל אלל אפשר להשלים, מיהו י"ל דצעבד דזמנו שש וימים שצרח אין עולין מן המנין ממילא נמשכה עבדותו, אלל פועל נשכר ליום זה, ואין עליו להשלים, אלל הא דחייבו להחזיר שכרו אם הקדים לשלמו אז ששוכר עליו צדבר האבדו, זה מנד שסתמא משתעבד העבד לצע"כ צכך או שחייב משום גרמי חב ודאי איתא במחילה, אלל ש"ל דאם אמר לי זיל אין כוחו למחילה בהפסד אלל מחילה גופו ואם אין הבגד נמחל לא מחל לו כלום.

במצא לפ"ז אין כאן מחלוקת בפועל המקנה גופו שדינו לבדף אותו למלאכה, דצזח מודה שה"ך דלא מהני צו זיל ודינו כע"ע, ופועל צעלמח מודה מהרי"מ דמהני מחילה, ולא נחלקו אלל בפועל צדבר האבדו או כופין אותו למלאכה, ואם כופין אותו לא מהני מחילה, ואם אין כופין מהני מחילה, ולשון הש"ך סחוס ביותר, ואפשר דדעת הש"ך דאף פועל שכופין אותו למלאכה מהני מחילה, [ומדברי מהרי"מ מבואר דצע"כ לא מהני מחילה אף לענין ממונ, ובריב"ז קדושין ע"ז א' לא כתב כן].

י **ק"ג** א' אי דא"ל בית זה נפל אלל לי, צריע"ל צבית דיש מפרשים דחייב לשלם השכירות אף מזמן הנפילה ואילך דשכירות קני' כמו מכירה וזילוי קנה צבית צשכר וחזקה ונפל קנס שפרע חייב לשלם דשל לוקח נפל, [ואין קיימין דסיבת הנפילה אינה עושה מוס צמקח שהיה צבית צבית אלל אירע אונס] אלל הרמב"ן כתב דלזינו משלם אלל עד זמן הנפילה וכ"ד הר"ם והר"ש ועו"ש ע"י ש"ב, ועמ"ס יש לפרש דאש"כ דשכירות ליומא ממכר הוא, מ"מ יש מקום לומר דבשנפל תוך זמן השכירות נהפך כלא היה צבית זמן רק עד הנפילה, אש"כ דהנפילה חשיבה גולד ולא שייך לומר איגלחי למפרע דהיה עומד לכך, מ"מ לענין קנין זמן נמאל דמכר זמן שאינו צעולם כלל, ועוד י"ל דחשיב כהנאי שאם יפול לא שכר על זמן שלאחר נפילה, וכן יש להסתפק צבא דתן לק"ה ב' א' אם מכה מדויגה היא מנכה לו מן חכורו, די"ל דחשיב כהנאי, ואפשר דחשיב כהשכיר לו דבר שלא היה לו, שהיתה לו שדה שאינה ראו' לקרו ממהה החבואה, ודוקא צמכה מדויגה, אלל מכה צשכר זו חשבינן כמאלו של החכור גרם ואי אפשר למחשב כהסרין צשדה.

ולעיל ע"ע א' אמרו צספינה סחם ויין זה חייב ופי' צתי דחייב לשלם אף צצביל בזמן שלאחר העביעה, [ולדעת ריב"ס אם נתן לא יעול ואם לא נתן לא יתן] וצספינה זו ויין סחם פטור מלשלם אפי' צצביל זמן שקדם העביעה, וע"כ ג"כ העעם דחשבינן שהשכיר לו זמן שלא היה לו כלל, או דחשיב תנאי, והנה צבית נשפל הו"ל צספינה זו ויין סחם, [וכן צספינה זו ויין זה ועעבה צספינה וריין יולל הוי צספינה זו ויין סחם] ומבואר דענת הרמב"ן וש"פ דא"ל לשלם צעבד זמן שאחר נפילה, [ואש"כ דצספינה א"ל לשלם אף צצביל חיי הדךן שהלך, הכא צבית חייב לשלם צצביל מה שדר, שהרי והנה, וכדאמרו בגמי אילוי עד הכא צעית למיתי כו' ופי' צתי דאירי צבאופן שבה:ב].

ולדעת הראשונה שהציב ריעצ"ל ל"ל דהא דספינה זו ויין סחם א"ל לשלם שכירות היינו צשכר גס את צע"כ להוליקה אלל ספינה לצדק לא שכר, וצע"כ הרי לא נקנה אלל כו'

Further Iyun: Chazon Ish discusses the question whether a worker hired for a Davar Ha'avud is actually forced to work, or if he may choose to accept that the owner will hire others for more and charge him the difference.

יתר עיון: חזון איש ב"ק סימן כג סק"ט החזון איש דן בשאלה הנ"ל אם פועל יכול לחזור בו לכתחלה (על מנת לקבל דין דבר האבדו), ואם בית דין כופין אותו לעבוד.

נשך ותרביית שמלוהו ברביית קלוה או משכנתא בלא נכיתא^ב דאיכא תוספתא דאכיל פירי דשוו ד' קלעים ולא מנכה לו אלא קלע או אפילו רביית דברים עבד שהוא חייב אבל כה"ג אינו נותן לו משלו כלום אלא מעות הלוה (ומזור) [ומזור] לבסוף (יטול) [ליטול] אותן והאחריות מן המעות שילווהו יהיה על ראובן ויש לשמעון לקיים תנאו ולהלוותו ואין כאן משום רביית וראיה מהא (דתיא) [דתיא] אומר לחבירו נכש עמי היום ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך אבל לא יאמר נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך כל ימי גריד אחד כל ימי רביעה אחד אבל לא יאמר לו חרוש עמי גריד ואני עמך גרידיה וכו' אלמא הכאי גוונא שרי דכל היכא דליכא נשך ותרביית לא שייך רביית אלא דרנן וכה"ג לא גזור אפילו כל ימי הגריד שאין הדבר שזה ומותר לומר חרוש עמי גריד ציוס אחד קצר ואני עמך ציוס ארוך כ"ש בדבר זה שהדבר שזה ושלום מצ"ב. מיהו מנאמי נראה לרבי דהלויי ואני אלוה לך שהוא רביית קלוה שאם (אמר) הלוה למלוה בשכר שהיו מעותיו צטילות אללו וכך התנה עמו רביית קלוה היא ולא דמי לנכש עמי ואנכש עמך דהתם השני חייב לראשון דינר בשכר טורחיו ומה לי פורע לו נמענות ומה לי פורע לו ציבור אבל הלויי ואני אלוה לך לא נתחייב הלוה למלוה מאומה אלא שכר מעות מה לי אם נותן אליו שכר מעות שהלוהו שהוא רביית מה לי שמלוה לו מעות צעזור שכר מעותיו שהיו צטילן אללו דהיינו כמו כן רביית ואסור:

פ"ק פירקא

השוכר את האומנין פרק ששי

שמוא [דף עו ע"א] *^אעשות בש"ו והראהו בש"ל *כפול פרק הסוג ונחום ונאשר"י שם. מהר"ם:

חבירו נותן לו שכרו מש"ם

וחזור ונושא מבע"ה הבית מזה שההנהגה. פסק ר"ג דאם שר חנם קרקע מיהודי וזא יהודי אחר וקנאו מן השר שיחזירו ליהודי הראשון ויטול דמיו כמו השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דחוזר ונוטל מצעל הבית מה שההנהגה [ה"ג נטל מה שההנהגה] וכן פ"י ר"י פרק הכונס א"ע"פ שרש"י מולק [צ"ל הנזקין ופ"י שיחזיר לו חנם] אכן קיימא לן כפסק ר"ג ור"י וכן דן רבינו מאיר וכן פסק המיימון פ"ה דגזילה: וה"מ אם לקח [ר"ל שלא כדין] מנני המדינה אבל אם קלף על עבדיו ומשרתיו ולקח מאחד מהן את ביתו דינא ש"מב דמלכותא דינא ואין הלוקח חייב לחזור לצעלים: ^אומצאתי פתוס' נראה לפרש דהיינו טעמא [דנקט לעשות] ("דשלו") [צ"ל] דאם היה משכירו לזורך חבירו

ופירקה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת ואוקימנא בשכיח לאיגורי ותרעומת הוי לאשלא יתירא ולשינוי דעתא ופרש"ם ופירקה בחצי הדרך והספן ("השכירה") [משכירה] לאדם אחר שרוצה להרבות ("צטילות") [צטילות] ונריך הספן חבלים יתרים לקנות ציוקר ואע"ג שכנגד היוקר מוסיקף לו השני מ"מ איכא תרעומת שאם היה מודיעו זה צתחלה צעירו היה קונה אותם בזול הרי אפילו אחר שהחמיל הספן צמלאכתו חוזר צו הצעל הבית אי שכיח לאוגורי. וד"מ ר"מ נ"ל הא דקאמר צמר הכי צד"א שלא התחילו כו' לא איירי בשכירות דשם אין חילוק בדפריש רבינו מאיר אלא איירי צקבלנות כפירש"י:

אב"ב בדבר האבד שוכר ע"יהם או פושטן. כתוב צספר לפנת פנת מלמד ש"מג החוזר צו ומודר צצעל הבית ואינו רוצה לגמור מלאכתו יד של צעה"צ על העליונה שוכר עליו או מטעהו וכחז רבינו חיים צרבי משה דאם קבל כבר המלמד שכרו צריך להחזיר עד כדי שיוכל להשכיר אחר וכן פירש ראצ"ה דלימוד דבר האבד הוא כדאמר רב לקמן פרק המקבל פ"ב דצ"ב האי מקרי דרדקי פסידא דלא הדרא הוא וכ"פ ר"י ורבינו שמשון דדבר האבד הוא ואין יכול לחזור אבל רבינו יואל [הלוי] פסק דמלמד כפועל ויכול לחזור בחצי היום [3] ורבינו מאיר אומר דהלכה למעשה דדבר האבד הוא *וכתב דהוא הדין לקופר דהרבה מו"ק לספר שהוא משמי כתיבות וה"ל כדבר האבד (*וכן אם) [ואם] הצטול של המלמד מתמת גזירת המושל

צצעיר ואי אפטר למלמד ללמוד הוי מכת מדינה ויהא (*הפסד) [ההפסד] של צעל הבית וה"ה שהולכים אחר ניהוג המדינה להשכים ולהעריב ללמוד דכתנן השוכר את הפועלים ואמר להשכים ולהעריב מקום שלא נהגו אינו יכול לכופין כו' ועיין בגמרא ועלה אמרינן צירושלמי זאת אומרת מנהג מצעל הלכה גם יש לפסוק שהמלמד אין לעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלימוד דכתנן המושיב חבירו למחית שכר צמות אם הוא אומן לא יעסוק צאומנתו מפני שאין עיניו על החנות וה"ג אמרי' צפירקין דחסידי דרב ("שימי") [שמאלן] צר שילת הוה מלמד חינוקות וקאמר דלא סייר לגמיה צחליטר שנין כו' וצירושלמי דסדר זרעים אמרי' דאסור מלמד להיות ניעור צלילה יותר מדאי יען שלמחר עלל הוא ללמוד וגם אין לו להעשות ואין לו לעזור צמאלל וצמשתה אם הוא מפרנס עצמו מפני שאין יכול לטרוח ודכותיה אין לו להרבות צמאלל ומשתה וכל המשנה ידו על התחמיה ומעצרינן ליה והכי ^א אמרי' צירושלמי לא יחרוש אדם צפרחו צלילה וישכירנה ציוס ולא יעשה בשלו צלילה וישכיר עצמו ציוס לאחרים ולא ירעיב עצמו מפני שממעט צמלאכתו של צעל הבית:

מרדכי בבא מציעא רמז שמג

נחלקו הראשונים אם מלמד החוזר מקרי דבר האבד, ומהר"ם פסק דמקרי דבר האבד, וכן פסק בסופר החוזר באמצע כתיבת ספר, וכן פסק הרמ"א בשני דינים אלו.

The Rishonim argue whether a Torah teacher of children is considered a Davar Ha'avud. Maharam, cited by the Rema, rules that it is considered a Davar Ha'avud. The same would apply for a hired scribe who is looking to renege in the midst of writing a Sefer.

ידוע ואינו משועבד רק זמן הזה, מכל מקום הואיל ואינו קוצב לו שכר לפי הימים או השבועות או החדשים דאיקלעי המלאכה חשוב קבלנות, כמו קמה לקצור דימי הקציר נמי ידועים הם¹⁷. אבל לעניין דבר האבוד כתב אשירי¹⁸ ומרדכי¹⁹ ויתר הגאונים²⁰ דשכיר וקבלן שוין דשניהם אין יכולים לחזור אלא אם כן אניסי אינון, ואם חוזרים שלא באונס שוכר עליהן או מטען. ובשוכר עליהן כתב מרדכי²¹ בשם תשובת מור"ם²² דווקא עד כדי שכירות, ואפילו קבל השכיר שוכרו חייב להחזיר בדבר האבוד. כך פסק שם במרדכי לעיל מיניה²³ בשם הר"ח²⁴ דצריך להחזיר. אבל ביותר מכדי שוכרו אינו שוכר עליו, ואפילו יש ביד בעה"ב משל השכיר כלים או בגדים או שאר ממון אינו שוכר עליו, ודווקא כשבא חבילתו לידו כדפרש"י²⁵ או כדפירש ר"ח²⁶ ע"ש. ובעה"ב שהוא עשיר השוכר משרת או משרתת ורוצים לחזור באמצע הזמן נראה דמיקרי נמי דבר האבוד²⁷, כיון דדרכו ורגיל הוא לשכור משרתים ולא הורגלו לא הוא ולא אשתו לעשות מלאכתם וצרכיהם ע"י עצמן, כמה דברים ועניינם יתקלקלו ויפסד להם [אם] אין לו משרתים ולכך יכול לשכור עליהם כדין כדפרישית לעיל, ומ"מ דבר זה צ"ע²⁸. וכתב בהג"ה דאשירי²⁹ בשם מהרי"ח דבדבר האבוד אם על ידם נעשה דבר האבוד, כגון שהיו פועלים מצויים לשכור ואילו נשכרו וחזרו חייבים לשלם לו כל ההפסד מדיני דגרמי, אלא אם כן הוה ההפסד שאינו של ממון כגון פורפרים לכלה או חלולים למת. ונראה ה"ה מלמד לתינוק לאו הפסד ממון הוא, ונראה ג"כ הטעם משום דדיני דגרמי ליתניהו רק בממון³⁰.

מהשתא נ"ד הואיל ואנוס שמעון על החביות שדרך ולא גמר מלאכתן לא מחייב בתוספת השכר שהוציא ראובן כלל, אבל הא פשיטא שאין לו לקבל מהן שום שכר מלבד שכר הדריכה, ואפי' אם קבלה יחזיר דכיון דלא גמר ועשה למה יקבל שכר על זה, ואע"ג דאנוס הוא מ"מ הרי העיכוב נשאר בו, ובעה"ב לא נתרצה אא"כ שלא ישאר בו כדלעיל מן התוס' גבי ספינה ויין, הנראה לע"ד כתבתי.

שהוא מוחזק ירויה. ותו דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. ומתמצים דכיון דנתן לו שכרו נתרצה לו שיהיו שלו אפילו יארע אונס רק שלא ישאר בו. וא"כ ה"ה בנ"ד שלא ישאר בו ואיהו לא היה מעכב הואיל ונתן לו נתרצה שיהא שלו.

אם באינך ב' חביות שאמר הכפרי שנסך יינו יש לחלק בדבר, שאם אותו כפרי רגיל הוא קצת לשקר ולרמאות כמו שהוא נמצא לפעמים שמבטיחים הכפריים ליהודים ואינם עושים, כה"ג לאו פסידא דשמעון הפועל היא, דראובן הוה ידע טפי מידת הכפרי שלו משמעון, ואיהו הוה ליה לאתגויי. ודמיה לנזרה דרגיל הוא למפסק ופועלים לאו בני מתא, דקאמר תלמודא דפסידא דבעה"ב היא ונותן לו כפועל בטל. וכן לעיל אע"פ שמחזיק בשכרו לא שקל אלא כפועל בטל. ואע"ג דבנ"ד קבלנות כמו שנבאר לקמן, מ"מ לכל הני חילוקים שכתבנו מדמינן בהן קבלנות לשכירות, והתוס'¹² וכן במרדכי¹³ מדמין נמי קבלנות דספינה ויין לשכירות, ולא כחד שינויי בהגה"ה במיימון¹⁴ דמחלק בין ספינה ובין יין ובין שכירות מטעם קבלנות ע"ש¹⁵. ואותן ב' חביות שדרך שמעון ולא גמר מלאכתן מחמת אונס אשתו, והוצרך ראובן לשכור לוי בדמים יקרים ואם לא עשה כן היה הכל נפסד, ורוצה לחשוב כל אותה תוספת ששכר שמעון, ושמעון טוען טענת אונס מחמת חולי אשתו, נראה אע"ג דתלמודא לא חשיב אונס אלא שמע שמת לו מת או אחזתו לעצמו חמה, מ"מ כה"ג נמי חשיב אונס¹⁶ כדמוכח פ' ארבע נדרים (נדרים כז, א), דתנן בנדרים אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבוהו נהר וכו'. הא קמן דחלה בנו חשיב אונס שצריך להיות עמו, ואשתו רמיה עליה טפי דכגופו דמיה. והשתא נ"ד אי לא הוה אונס לפועל ולא הוה נמי דבר האבוד לבעה"ב, וחזר הפועל הוה חילוק בין שכירות לקבלנות לענין זה; דשכיר החוזר שמין לו מה שעשה בין שהוקרה בין שהזלה המלאכה, אבל קבלן החוזר ידו על התחוננה כדמפרש תלמודא התם.

ונראה דנ"ד קבלנות היא, ואע"ג דימי הבציר קצבתו

תרומת הדשן ח"א סימן שכט

התרומת הדשן פוסק שחולי אשתו ובנו גם כן נחשבים אונס כמו חולי הפועל עצמו, ויכול לחזור אפילו בדבר האבוד. עוד מצדד לומר שחזרת משרת נחשב לדבר האבוד לגבי עשירים שלא הורגלו לעשות מלאכתם וצרכיהם על ידי עצמן. והנה, אף שהעלה התרומת הדשן דין זה כצ"ע, הבית יוסף הביא משמו בהחלט שזה נקרא דבר האבוד.

Terumas Hadeshen rules that if an immediate family member of the worker falls ill and this affects the worker's ability to perform, this would be considered an Oness of the worker, and he may renege even on a Davar Ha'avud. He also proposes that the job of a personal aide is considered a Davar Ha'avud for wealthy people who aren't accustomed to doing things themselves. These rulings are cited definitively by the Bais Yosef.

הג"ה. בע"ה הבית החוזר בו כו'. וכן צעה"צ הסוכר מלמד ומנ"א אה"כ מלמד אחר טוב מזה, אינו יכול לחזור בתוך שנה, כיון שהתחיל זה במלאכתו ואינו פושט. הרא"ש בנשואה כלל ק"ד סי' (נ"ד) ד"מ, ד"מ סוף סימן של"ד [סעיף ה']. וכמעט שם צ"מ צ"מ [תשובות הרשב"א המיוחסות לרמב"ן [סי' א'] דצעה"צ החוזר לר"ן לשלם משלם מטעם דאי לא עבדי חלשי. ועיין לקמן סימן של"ה סעיף א' בהג"ה שניה: סעיף ה' יין בדבר שאינו אבוד. פירוש שאינו נזרק שעה זו, כי אף שיחזור בו הפועל ולא ימצא פועל אחר לשכור כי אם צדמים יקרים הרבה, יכול להמתין עד שימצא פועלים לשכור כפי דרך שכירות הפועלים או מעט יותר: י"ח אב"ד בדבר האבוד כו'. שהוא זוכך שעה ויתקלקל אם לא יוגמר מלאכתו מיד:

ה' י"ז(ה) במה דברים אמורים בדבר שאינו אבוד י"ח אב"ד בדבר האבוד כגון פשתן להעלות *מהמשרה או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהם (ב"ב) משרתת או עבד של זעל הצית מקרי דבר האבוד דזעל הצית לא יוכל לעשות מלאכתו זעמנו וע"י זה נאבד שלו) אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו אלא אם כן נאנס כגון שחלה (י"ב) הוא או אשתו או צניו) או ששמע שמת לו מת (י"ב) ומיהו אינו לר"ך לשלם להם כל שכרם רק מה שעשו (י"ב) וידם על העליונה (ס"א) ואם (י"ב) חוזר זעל הצית וקיצלן לאחר

מלאכתו, ואם היה יפה שקל נותנין לו שקל, ע"כ [ופסק צ"מ וירושלמי הלכה כר' דוסא וכן פסקו כל הפוסקים]. ואף שלשון הרמב"ם קשה לפרש כן, מ"מ קשה היאך יהיה נגד התוספתא והירושלמי. וגם על הטור קשה, שכמעט בסוף סעיף ז' הוזהר שיכול לגומרה צ"ב דינרים אפ"ה אינו נותן לו אלא ארבעה דינרים, עכ"ל [ומציאו הסמ"ע ס"ק ט"ז], דהל"ל לאינו נותן לו רק צ"ב דינרים. וז"ל דהטור ס"ל דתוספתא וירושלמי מירי שמתחילה לא היה שוה רק צ"ב דינרים אלא ששכרו ביותר, לכן אינו נותן לו אלא שקל, מה שאין כן בהזלה אחר שעשה המלאכה שאינו צריך שישלם לו כפי מה שעמד ליעשות כיון שעשה המלאכה בצעת היוקר, ודוסק, דפשט התוספתא לא משמע הכי, אלא משמע כיון שהוא חוזר וידו על התוספתא, א"כ צ"ב ענין אינו נותן לו רק צ"ב דינרים. ואפשר ס"ל להרמב"ם והטור כיון דהוצאה צרייחא זו צ"מ דילן, ולימא צ"מ דילן ואם שקל נותן לו שקל, ש"מ

דלא ק"ל לש"ס דילן הכי, וז"ע: [סעיף ה' ב] משרתת כו'. וצטרומת הדשן [המובא בציונים את ב"ה] מסיים צוה, ומ"מ דבר זה ז"ע. ולא ידענא למה כתבו ה"צ [מחודש ד'] והרב צ"מ [סעיף ה'] צ"מ מרומת הדשן בפשיטות דהו דבר האבד, גם בתשובת מהרש"ם [הו"מ] סי' ק"ט כתב כיון שהתרומת הדשן כתב בסוף ז"ע, א"כ הדין עם השכר דהמוציא מחציתו עליו הראיה ע"ש [קש"ב], ונראה דהכל הוא לפי הענין לפי ראות עיני הדיין*: 111

ערך לחם

שם בסופו. ומ"מ אם נתיקרה הרבה צריך ליתן עליה יותר ממה שפסק עמו, אין הקבלן משלם מכיסו. [סור שם]. וי"א שאם תפס בעה"ב, אפילו היתה המלאכה בדבר שאינו אבוד, שוכר עליהם עד כדי שכרם אפילו נתיקרה בינתים. [ב"י שם בהם הרב המגיד פ"ט משכירות ה"ה בשם הרמב"ן בי"מ ע"ו ע"ב ד"ה והו"י והרשב"א הובא בשיטת"ק שם ד"ה כלל].

באר הגולה

ג. גם זה מוכרח שם [ע"ז ע"א], ושם צצרימא [ע"ז ע"ב] שמין להם מה שעשו. סעיף ה' פ. שם [ברמב"ם פ"ט משכירות ה"ד], ומפורש שם [בב"ב] צמשה [ע"ה ע"ב] וצצרימא [ע"ז ע"ב]. *ס. פירוש, מ"ס שזרין צהן קנזוס ופשתן כשהן נגבעולין.

ביאור הגר"א

יט. ובעל הבית כו'. ממני' שם [ע"ז ע"א], ועיין רש"י שם [ד"ה ואם] והגהת אשר"י [שם פ"ו סי' ב'] ד"ה דהיינו כו'.

באר היטב

סעיף ה' יח. מיקרי דבר האבוד. וצטרומת הדשן מסיים צוה, ומ"מ דבר זה ז"ע. ולא ידענא למה כתבו ה"צ [מחודש ד'] והרב צ"מ צ"מ מרומת הדשן בפשיטות דהו דבר האבד, גם בתשובת מהרש"ם סי' ק"ט כתב כיון שהתרומת הדשן כתב בסוף ז"ע, א"כ הדין עם השכר דהמוציא מחציתו עליו הראיה ע"ש, ונראה דהכל הוא לפי הענין לפי ראות עיני הדיין. שם [ש"ך סקכ"א]:

פתחי תשובה

סעיף ה' ח. משרתת כו' דבר האבוד. עיין באר היטב [סקי"ח] בשם ש"ך [סקכ"ג] שכתב ולא ידענא למה כתבו הב"י והרב בפשיטות כו'. ועיין בתשובות ושב הכהן סי' י"ג שכתב לישב שדעת הב"י והרמ"א דמ"ש בתרומת הדשן ומ"מ דבר זה צ"ע, היינו לענין שיכול לשכור עליהם וע"י זה יוציא מהם כל מה שיצטרך ליתן יותר, בזה הוא דמסתפק כיון דאינו ברור כ"כ שהוא דבר האבד כשאר דברים המבוארים בש"ס, אבל לענין לחזור לכתחילה שפיר י"ל דאינו יכול לחזור, ואף שהוא ספק אם יפסיד בעה"ב ע"י חזרתו, גם כן אינו יכול לחזור ולגרום לו היות מספק, והב"י והרמ"א שכתבו דמיקרי דבר האבד, היינו לענין זה שאינו יכול לחזור לכתחילה, אבל אם שכר עליהם ובה להוציא ממון מהפועל, אה"נ שאינו יכול להוציא ממנו. ואפשר לומר דמשו"ה כתב הרמ"א דין זה דמשרת הוה דבר האבוד כאן, דקאי אמ"ש בשו"ע דאינו יכול לחזור, ולא כתב זה בסוף הסעיף כו', ע"ש דמסיק כן להלכה במשרת החוזר בו בתוך הזמן, באם היה בעה"ב מוצא משרת אחר לשכור כששכר אותו ועכשיו אינו מוצא, לכתחילה אינו יכול לחזור, אבל אם חזר ושכר עליו אינו יכול להוציא ממנו מה שנתן יותר, אך אם לא היה מוצא משרת אחר לשכור כששכרו יכול לחזור אפילו לכתחילה כו'. [ועיין מה שכתבתי לקמן ס"ק י"א]. וכתב עוד, והנה בתרומת הדשן כתב, בעה"ב שהוא עשיר ושוכר משרת כו', והיה אפשר לומר דדוקא בעשיר שאינו יכול לעשות מלאכתו כלל בעצמו, אבל מי שאינו בגדר זה, אע"פ שהוא שוכר משרת, כיון שיכול לעשות מלאכתו בעצמו לא הוה דבר האבד, וכן נראה מ"מ בתרומת הדשן שם אח"ז ולא הורגלו לא הוא ולא אשתו לעשות מלאכתם בעצמם, משמע ג"כ דוקא בעה"ג, אבל בדברי הרמ"א שכתב שם, נראה דס"ל דלאו דוקא עשיר אלא כל מי ששוכר משרת דינא הכי כו', ועל כיוצא בזה נראה כמ"ש הש"ך דהכל לפי ראות עיני הדיין ע"ש. ועיין בתשובת חות יאיר סי' (ק"ג) [ק"י] בדבר משרתת שברחה מבעלת הבית

A worker may not renege on a job that is a Davar Ha'avud, unless he is renegeing due to an Oness. Rema adds that if his wife or child falls ill this would be accepted as an Oness on the part of the worker. Rema also rules that a personal aide to a [wealthy] homeowner is a Davar Ha'avud. Shach questions this ruling of the Rema, but concludes that it would be up to the assessment of the Dayan in each case to determine whether the job constitutes a Davar Ha'avud. One may infer from the above that this would be the standard used in all cases of a questionable Davar Ha'avud.

חושן משפט סימן שלג סעיף ה', ש"ך סקכ"ג בדבר האבוד אין הפועל יכול לחזור בו אא"כ נאנס הפועל. ורמ"א הוסיף את דיני התורה"ד שחולי אשתו ובניו הוא ג"כ אונס. גם פסק משרתת או משרת אצל בעל הבית היו כדבר האבד. ובש"ך שקיל וטרי בזה, אך סיים שהכל לפי הענין וראות עיני הדיין. ולכאורה ה"ה בשאר ענינים של דבר האבוד נקטינן שהכל לפי הענין ולפי ראות עיני הדיין.

אלא אף אם אין צריכים עזרתו אם זקוקים לחברתו, זה נחשב לאונס (יב).

(יב) שו"ע סימן שלג סעיף ה' דפועל חוזר אפילו בדבר האבד אם נאנס כגון שחלה הוא, והוסיף הרמ"א דה"ה אשתו ובניו ומקור הדין מתרומת הדשן, ועיין בתה"ד סימן שכט שמביא ראייה ממשנה בנדרים דף כז נדרי אונסין, הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו וכו' הרי אלו נדרי אונסין, ש"מ דחולי של בנו הוא אונס ומזה למד התה"ד גם על מקרה שחלתה אשתו דהוי אונס מפני שצריך להיות עמהם, וכתב דאשתו דכגופו דמיא רמיא עליה חיוב יותר מאשר בנו עיי"ש, והנה בר"ן בנדרים כתב דבחלה בנו הוי אונס מפני שצריך לשומרו, ומשמע דדוקא כשהבן צריך את שמירתו וטיפולו של האב הוי אונס אבל אם אין הבן צריך שמירת האב כגון שיש מי ששומרו כגון אחד מבני הבית, או בזה"ז אם נמצא בכי"ח בהשגחת הרופאים ואחיות אין חולי הבן נחשב לאונס, כיון דעכ"פ הוא לא חולה ויכול לעשות את העבודה, וראיתי בחסדי דוד על התוספתא ב"מ פרק ז' ב' על מ"ש שם השוכר את הפועל ומת לו מת או שאחזתו חמה הרי אלו שמין לו וכו', והח"ד הביא דברי מור"ם הנ"ל בשם תה"ד דאונס הפוטר את הפועל לאו דוקא כשחלה הוא דה"ה נמי אם חלה בנו או אשתו, וכתב וז"ל ולענ"ד יש לפרש דהיא גופא תני תנא והכי קאמר לא מיבעי אמת לו מת כלומר אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם ואסור במלאכה ואונס גמור הוא, אלא אפילו נאנס מחמת שאחזתו חמה כלומר לאחד מקרוביו שאמר ברישא שאין זה אונס כל כך דאפשר לעשות צורכי חולה ע"י אחר, קמ"ל דאפילו הכי חשיב אונס שדעת החולה מיטרפת כשאין עמו קרובו, דאילו אחזתו חמה לפועל גופיה פשיטא דמאי אית ליה למיעבד הא לאו בר מלאכה הוא עכ"ל, הנה יוצא מדברי הח"ד דמפרש דאף כשאין החולה צריך אותו בשביל לעשות צרכיו והחולה צריך רק את חברתו בלבד זה ג"כ נחשב לאונס וזה דלא כמו שכתוב בר"ן שבחלה בנו הוי אונס מפני שצריך לשומרו, ואפשר דלהיות בחברתו של החולה זה ג"כ בכלל לשומרו שכתב הר"ן, ולא איירי שצריך דוקא את טיפולו של האב ואין מחלוקת ביניהם, וע"כ צריך לומר כך דבעל חסדי דוד בספרו שושנים לדוד על המשניות בנדרים פירש כך ודו"ק.

והנה הובא כאן רק שמקרה חולי או אבילות ל"ע הוי אונס, ולא מצאנו מה הדין כשהיה מאורע שמחה לפועל האם זה נחשב לאונס כגון נולד לו בן או מכניס את בנו לחופה, ולכאורה באופן שצריכים את עזרתו וא"א בלעדיו זה יחשב כאונס, אך באופן שאפשר בלעדיו כגון חתונת קרובים צ"ע אם זה כאונס, וכן יש לעיין אם עובד רחוק מביתו ורוצה לנסוע לחגוג חג עם בני משפחתו

Modern-day Poskim are inclined to say that the necessity to take part in family celebrations are to be considered an Oness, if his participation is to be expected.

נתיבות שכיר פרק כח הערה יב
אחרוני זמנינו דנו אם שמחה משפחתית של פועל מקריא אונס, ודעתם נוטה שכל דבר משפחתי שהרגילות היא שהוא יהיה שם דינו כאונס.

ט. נאנס הפועל והפסיק המלאכה אף שנגרם נזק לממון בעל הבית בגלל הפסקת עבודתו אין הפועל חייב לשלם על ההפסד (יג).

י. אף שעל זמן האונס לא מגיע לפועל שכר, אם בעל הבית הקדים לפועל תשלום על כל ימי השכירות ונאנס הפועל ולא עבד כמה ימים מחמת האונס, יש אומרים שאין הפועל צריך להחזיר לבעל הבית כנגד הימים שלא עבד בימי אונסו, ויש מי שכתב דאונס שהוא לפועל בלבד אינו פוטר מלהחזיר על מה שלא עבד, אבל אם האונס היה כללי לשאר העולם אין צריך להחזיר על מה שלא עבד,

ומפני כך צריך לבטל כמה ימים האם זה אונס, והנה על מקרה האחרון יש ראייה מתוספתא ב"מ פרק יג דזה נחשב כאונס שכתוב שם מי שהיה בלן לרבים או ספן לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע זמן הרגל ומבקש לילך לביתו יכולים לעכב על ידו עד שיעמיד אחר תחתיו עיי"ש. וביאור התוספתא נראה אף דהספר והבלן הזה הוא פועל ואף דכל פועל אצל בעה"ב יכול ללכת ברגל לביתו כי זמן הרגל שיש לו צורך להיות בחברת משפחתו הוא כמקרה אונס מ"מ כשהוא עוסק בצורכי רבים צורך הרבים חשוב יותר מצורך שלו לילך לב"ב ברגל, ושור"ר דכן פירש גם בחזון יחזקאל ונלמד מכאן שלהיות ברגל בחברת משפחתו זה כאונס, ולפי"ז אפשר דכל מאורע משפחתי שהדרך להיות בחברת המשפחה הוא כהגיע הרגל והוא בבחינת אונס אצל הפועל, ומ"מ אף אם זה לא אונס אפשר לעכב רק פועל ולא קבלן, ואף בספר לרבים אפשר רק כשעובד אצלם כפועל מעכבים עליו ולא כשעובד אצלם כקבלן, אך ראיתי בשו"ת אור שמח סימן יב שפירש התוספתא הנ"ל דרבים מעכבים עליו כשאינ להם אחר לא רק כששכור להם אלא אף אם אינו שכור להם מכיון שיש לרבים צורך בו חכמים עשאוהו כקנוי בזמן הזה.

(יג) כבר כתבנו דאף במלאכת דבר האבד יכול הפועל לחזור, ובשו"ע חו"מ סימן של"ג סעיף ו' כתב הרמ"א דאם הפועלים לא היה להם לחזור וחזרו ונגרם היזק לבעה"ב אין צריכים לשלם היזיקו, ובהמשך דבריו הרמ"א כתב דבהיזק ממון חייבים ועיי"ש בש"ך ס"ק ל"ט מ"ש והארכנו בזה במקום אחר, מ"מ אין לחייב את הפועל על היזק ממון רק כשחזרו שלא מחמת אונס, אבל מחמת אונס פשוט דאין לחייבם על היזק הממון שנגרם לבעה"ב.

רבינו השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא אשר

[דף ע"א - ע"ב]

השתכר ושכרן צעה"צ זה היום. (ומיהו) אם הלכו והיו התחלת מלאכה ונתן להם שכרן כפועל בטל. ואם לא הלכו אפי' תרעומת אין לפועלים על צעה"צ וכן במקום שפועלים נשכרים בג' וזה שכרן צו' אם הלכו ומלאו פועלים להשתכר צו' משלים להן עד ו'. [1] צד"א שלא התחילו במלאכה כלומר בשכירי יום שלא קבלו עליהן עשיית המלאכה או קבלנים שלא התחילו במלאכה אבל קבלנים שהתחילו במלאכה שמין להן מה שעשו. כיצד. קבלו קמה לקזור צו' סלעים קצרו חניה והניחו חניה. צד לארוג צו' סלעים ארוג חניו והניחו חניו. שמין להן מה שעשו. היה יפה ו' דינרים כגון שנתיקרה המלאכה ונתן להם סלע דהיינו שכרן. ולא אמרי' שיעכב כדי שיוכל לגמור מלאכתו. [2] דלית להו לרצון יד פועל על התחונה כשחוזר צו. וכן אם הוזלה המלאכה וחזר צו צעה"צ אינו נתן להם אלא חצי שכרן. ולא אמרי' שימין להן כל שכרן חוץ ממנה שצריך ליתן לפועלים אחרים לגמור המלאכה. דרצון ל"ל הך דממני' כל החוזר צו ידו על התחונה. או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם סלע נתן להם סלע. רצי דוסא אומר שמין להן את מה שעמד ליעשות. היה יפה ששה דינרים ונתן להן

הגדה"ה
 דהיינו צ' דינרים ולעולם ישיר לעמנו משכירות כדי לגמור מלאכה ואם הוול לא יתן להם אלא סלע ולכאורה דהוא הדיון לנעל הצית אם הוול חוזר צו צריך ליתן להו ששה דינרים ולעמנו יעכב שני דינרים שזה חצי המלאכה הנשאת א' ואם היקרה לא יתן להם רק סלע כמו שפסק וכן פ"י בממני' דאם נעל הבית חוזר צו ד' ודיון זה בקבלנות. מהר"ם:

הגדה"ה
 (ה) ואם דבר האבד שעל ידי גרמתו נעשית אבד נראה לי דחייבם לשלם כל הפסדו משום דינא דגרמי דמ"ש מעל הבית שאם גרם להפסידן שחייב (או) אפילו דברים בלא קנין וק"ל דלקמן אומר גבי דבר האבד שוכר עליהן או מטען עד כמה שוכר עליהן עד כדי שכרן ואם בלחה חבילה לרדו עד מ' ו' וזו מאי איריא בלחה אפי' לא בלחה נמי יתחייבו משום דינא דגרמי דרב נחמן גופיה משמע לכאורה דלית ליה דינא דגרמי דהא חייביה להווא גברא דלחוי כריא דחייבי צפ' הגזל ו"ל דהספד מיידי בלחוי עיין שלא גרמו לו שום הפסד טון שהפסדן היה שרי כבר ובשעה שהשכיר אלו לא היו אחרים מציין ומ"מ כיון ששכרו לו כבר

שוא עבדתייהו ד'. אבל היכא דשויא עבדתייהו ד' כגון דטרחי אנפשייהו ועבדי ליה עבדתיא דשויא ד' שקלי ד' מצעה"צ. דא"ל אי לאו דאמר לן שותף ד' לא הוה טרחינן ועבדי לך מאי דשויא ד'. ואי לא ידיע עבדתייהו מאי שויא כגון ריפקא דמלי מיא ואינון אמרי דשויא עבדתייהו ד' לא שקלי אלא תלתא כמנהגא. אבל אית להו תרעומת על שלית דא"ל אי לאו דאמרת לן ד' לא הוה טרחינן כולי האי:

[דף ע"א - ע"ב] **פשיטא** א"ל צעה"צ בתלתא ואזל איהו ואמר להו צו' ואמרי ליה כמו שאמר צעה"צ דעתייהו אעלוייא. ואי שויא עבדתייהו ד' שקלי ד' מצעה"צ. ולא אמרינן אדעתא דתלתא קעבדי והאי דקעבדי מאי דשויא ד' אולי קמוזלי גביה. א"ל צעה"צ צו' ואזל איהו ואמר להו בתלתא וא"ל כמו שאמר צעה"צ מאי. אדיצורה דשלית קא סמכי דקאמרי מהימנת לן דהכי אמר צעה"צ וסבור וקבול ואע"ג דעבדי מאי דשויא ד' לא שקלי אלא תלתא. או דלמא ה"ק ליה כדקאמר צעה"צ מיתגרינן לך ולא כדקאמר את ואע"ג דלא עבדי מאי דשוי ד' שקלי ד'. דהא סבר צעה"צ וקיצל דהייז להו ד'. ולא איפשיטא. הלכך לית להו אלא תלתא. ומה שכתב רב אלפס ז"ל. דעתייהו אעלוייא ואי שויא עבדתייהו ד' שקלי ד' לא מחזורי לי. דאפי' אי לא עבדי עבדתיא אלא כשאר פועלים שקלי ד' כמו שאמר להם השלית. דעתייהו אעלוייא אי א"ל צעה"צ טפי מדי' ואין לפחות ממנה שאמר השלית אף אם אמר לו צעה"צ פחות. הלכך אפי' אי לא עבדי אלא כשאר פועלים שקלי ד' דלא צעין דליעבדו עבדתיא שפירתיא אלא היכא דאיכא דמיתגרי בתלתא ואיכא דמיתגרי צו' וא"ל צעה"צ בתלתא ואמר להו צו' ואמר להו שכרם על צעה"צ. ומיהו נראה דיפה כתב [ב] דע"כ מייירי דאמר ליה שכרם על צעה"צ ואיכא דמיתגרי בתלתא ואיכא דמיתגרי צו' ובטלה שליחות כיון דשינה וס"ד כיון שאמר כמו שאמר צעה"צ הוי כאילו שכרן צעה"צ בתלתא ואפי' אי עבדי עבדתיא שפירתיא לא יהיב להו אלא תלתא קמ"ל דעתייהו אעלוייא והוי כאילו לא אמר כמו שאמר צעה"צ:

[דף ע"ב] **תניא** השוכר את הפועלים והטעו את צעה"צ או צעה"צ הטעה אותן אין להן זה על זה אלא תרעומת. דא"ל פועלים לא ושכור אחרים וצעה"צ אומר השכירו עמכם לאחרים. ואיכא תרעומת בשביל הטורח. צד"א כשלא הלכו. אבל הלכו חמרים ולא מלאו תבואה. פועלים ומלאו שדה כשהיא למה. ונתן להם שכרן משלם. אבל אין דומה הצה טעון לצא ריקס עושה מלאכה ליושב בטל. אורחא דמלתא קמני דעד שלא הלכו מוצאין לשכור עמנן במקום אחר דלית להו פסידא אבל משהלכו אין מוצאין עוד להשתכר. וה"ה אם הלכו ומוצאין עוד להשתכר אין להם אלא תרעומת. וה"ה נמי אם לא הלכו [ג] וכבר שכרו כל צעלי צתים פועלים ואינון מוצאין עוד להשתכר ונתן להן שכרן כפועל בטל. [ד] דקי"ל כר"מ (צ"ק דף ק). דדאין דינא דגרמי ועל ידו נחצטלו היום. מיהו נ"מ במאי דהלכו [ה] במקום שאין פועלים מוצאין

צריכין לעשות או שוכר עליהן או מטען וגבי חללים ופירפורין נמי דליכא הפסד מוטון שוכר עליהם או מטען. מהר"ם:

הגהות אשר"י בבא מציעא פרק ו סימן ב
 ההגהות אשר"י מחייב את הפועלים החוזרים בהם בדבר האבוד לשלם את ההפסד שגרמו. אבל היכא שבשעה שהשכיר פועלים אלו לא היו פועלים אחרים מצויים פטורים, שהרי הם לא גרמו לו הפסד. [ודוקא בדיעבד פטורים, דאילו מעיקרא, היה יכול לשכור עליהם או להטעותם אע"פ שלא היה מוצא פועלים אחרים, שסו"ס הוא דבר האבוד.] עוד כתב דדוקא חייבים כשגרמו הפסד ממון, לאפוקי אם שכרן להביא חלילים וכדומה.

According to the Hagahos Ashri, if workers reneged on a Davar Ha'avud and caused a loss, they are liable to pay for the damage. However, if at the time they were hired there were no other workers available, so the loss would have been incurred in any case, they are not liable. [Even so, the employer would have preemptively been able to avoid the loss by hiring others at their expense. It's only after the loss has been incurred that he cannot hold them accountable for it.] He adds that if there was no monetary loss involved, such as workers hired to play music for a wedding who reneged, they would not be liable for the value of the

בעלמא אפילו דבר אחר יכול לתפוס כדלעיל[ן] סימן ע"ג [נסעף ו"ג-י"ח] וע"ה [נסעף י"ג] וכמה דוכתי דמהני תפיסה בכל דבר, והוא דעת מהר"מ גמראי פרק האומנין [שם] וכדאיתא בד"מ [נסעף ג'] וצפרק המקבל כמז המרדכי [שם סי' ת"ז] ג"כ תשובת מהר"מ דמהני תפיסה בעלמא בכל דבר ע"ש.

ונספר אגודת אוזב דף ק"ח ע"א הצין דלמהר"ם יכול לתפוס בפועל כל דבר, וה"ל הס היט מדקדקין שנמרדכי [שם סי' שמ"ח], וע"כ הניח דבר ה"צ צ"ע מעליל סימן ע"ג וע"ה, ולא דק כלל ע"ש [קש"כ]:

ד) ודוקא בדבר האבד שאינו ממון בו. נראה שה"צ ממלק שהני"י [המובא בצינוים אות מ"ג] מיירי בדבר האבד שאינו ממון, וכן משמע בד"מ [נסעף ג'], אבל באמת בני"י משמע דלפילו הפסד לו ממון אינו חייב לשלם לו הזיק, וכן משמע ברמב"ן [ב"מ ע"ז ע"ב ד"ה והו"י] שהביא בני"י [נסעף ג']. ומ"מ נראה דלא פליגי, דהרמב"ן ונ"י מיירי שהיה מולא לשכור אלא שהמזמן ולכן לא ישלמו מה שהפסיד בהמתנתו, והגהת אשר"י ומרומת הדשן [המובאים בצינוים אות מ"ה] מיירי שלא היה מולא לשכור או

עד כמה כ"ה עד כדי שכתן של ראשונים (א"י) היה (ד"ה) להם ממון תחת ידו שוכר להשלים המלאכה כ"ה עד ארבעים וי"ח חמשים זוז וכל יום לכל פועל אף על פי ששכר הפועל¹¹ שלשה או ארבעה. הגה (מ"ח) ואם לא שכר עליהם אחרים אין הפועלים חייבים לשלם לו הזיקו (מ"ח) ויש אומרים הא דשוכר עליהן עד ארבעים או חמשים זוז (מ"ח) דוקא שכתן כלי אומנתם אבל שאר דברים לא (מ"ח) ודוקא (מ"ח) בדבר האבד שאינו ממון כגון מלמד או כדומה לזה אבל בדבר האבד של ממון צריך לשלם לו כל הזיקו.

צינוים ומקורות מה מרומת הדשן פי' שכתן ד"מ שם. והגהת אשר"י שם פי"ו סי' ב'. (זו) לשון רמב"ם שם פי"ט משכירות ה"ד ומ"ג עשין פ"ט. (זו) טור סעף ה' בשם משנת הרא"ש, ובצינוי הש"ך: והוא בסוף כלל ק"ד. (12) תוספת מהדורת הש"ך ובי"ה מהדורות תנ"ב ואילך, וראה בילקוט שינויים ברמב"ם מהדורת פרנקל.

שנפסד מיד דוק: (ז) בדבר האבד שאינו ממון. כלומר שהענין אבד, אבל מ"מ אין לו הפסד ממון, כגון השוכר את הפועל להביא לו חליטין ופרפרין לבלה ולא הביא לו ועכשיו א"צ לחליטין ולפרפרין, וכן מלמד שהענין אבד ואין הפסד ממון, וכן הוא צהגהת אשר"י ומרומת הדשן: (ס) סעף ח' (מא) חייב. כמז בסמ"ע [סק"ל] דמלשון תשובת

מאירת עינים שם פועלים ששוכר בשכרם. לשכתן אפילו אם יוסיפו להן כפי כל פירוש, שאינם נמנעים פועלים כגון שכתן צנוי פועלים ושמו חזיה או הפיסוק שפסק להראשונים, כגון שכתן צנוי פועלים לגומרן אפילו יתן להן שני פועלים, וזהו אמר ששוכר עליהן עד כדי שכתן דהיינו עד ד' פועלים, ומזילא מיד הפועלים שני פועלים או מ' ו' אם יש צידו משלהן, וגם מה שעשו כבר צידו צריך לשלם להן: (כ"ח) כחן אב"א אם יש פועלים שכתן בשכרן. דהיינו כפי מה שפסק עמנו: (כ"ח) כ"ח אין צ"ו עליהם בו' ושמיין ששוכר בו'. פירוש, כה"ג שנמלאו שוכרים אחרים, וזה דינו כאלו לא היה דבר האבד, משו"ה פועל שנתן לו רשות לחזור ואם חזר ידו על העליונה, גם כאלו הדין כן ואין מנכין לו ממה שעשה כלום אלא צריך לשלם שכרו, וקבלן שדינו כשחזר בדבר שאינו אבד דינו על המחמתו, גם כאלו הדין כן: סעף ח' (כ"ט) צ"ו שאם לא יקחנה מיד יפסיד חייב. לשון תשובת הרא"ש הביאו הטור [הובאו בצינוים אות מ"ז], חייב ראובן לשלם לאומן כל הפסדו בו'. ועיין פרישה [נסעף ה'] שם כמזתי מדדוקא מלשון הרא"ש דהט"פ מוטל על האומן למכור הכלי, רק הפסידה שיהיה לו כפי הפיסוק שפסק עמו הצעה"צ מחמילה מהכלי צריך להוסיף לו על הדמים שיקבל האומן:

הרא"ש [נסעף ה'] מדדוקא דהט"פ מוטל על האומן למכור הכלי רק ההפסד צריך הצעה"צ להוסיף לו, ע"כ. ונראה דהיינו דוקא בשעשה האומן משלו, אבל עשה משל צעה"צ, א"כ כיון דס"ל אין אומן קונה בשנת כלי וכדלעיל סימן ש"ו סעף ב', הרי הכלי של צעה"צ ואין הטירחא מוטלת על האומן למכור, כן נראה לפע"ד:

ערך לחם

נתן מטוה לאורג וזען שנתחלקה, וגם האורג מודה שנתחלקה שלא בידיעתו שאינו יודע כמה כדי לישבע, הוי ליה מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם כשומת בקיאים. (תשובת הרא"ש כלל ק"ד סי' ה' הובא בב"י מחודש י"ג. בעה"ב שאמר למלמד לפד בני ולא נדר לו מאומה ואח"כ אינו רוצה ליתן לו כלום, חייב ליתן לו כפי הזמן שלמד. בני"י סימן של"ד סעף ה"י בשם הגהת מרדכי ב"מ פ"י ת"ז).

ז' בסופו. השוכר משרת ורוצה לחזור בתוך הזמן חשיב דבר אבד ונ"י מחודש ז' בשם תרומת הדשן סי' שכ"ט. פועל שעושה בהגם יכול לחזור בו אפילו בדבר האבד. (ב"י) סימן של"א מחודש ג' בשם הרי"ק שורש ק"ג אות ב'. חזר בו בעה"ב שמתן לקבלן מה שעתיד לעשות ויד בעה"ב על התחנתו. ונ"ל דמיירי במקום שאילו היה פועל היה פטור, דאילו במקום שהי"ב לתת שכרו גם בקבלן הוי דינא הכי. סעף ח' בסופו.

ביאור הגר"א

מ. ודוקא בו'. מדינא דגרמי. ולמאורא נ"י [המובא בצינוים אות מ"ג] מולק על זה כנ"ל [סק"ל] ואם לא שכר בו', אלא שהכר לא ס"ל כוונתה אלא דבר שאינו של ממון דוקא: (ליקוט) ואם בו' ודוקא בו'. הגהת אשר"י [שם פי"ו סי' ב'] ד"ה ואם דבר בו' (ע"כ): סעף ח' מא. אמר בו'. שעל פי דיבור הפסד וחייב מדינא דגרמי כמו הלכו חמרין בו' כנ"ל [נסעף א'] וצ"ק ק"ו [ע"א] השוכר את הפועל בו': (ליקוט) אמר לאומן בו'. כמ"ס צנוספתא [ב"מ פי"ו ה"ב] ולקמן צמינן עליה סעף ג' שכרו להביא תפוחים בו' (ע"כ):

*[ו']. כלומר שהענין אבד אבד מ"מ אין לו הפסד ממון, כגון השוכר את הפועל להביא לו חליטין ופרפרין לבלה ולא הביא לו ועכשיו א"צ לחליטין ולפרפרין, וכן מלמד שהענין אבד ואין הפסד ממון. (סמ"ע) [ש"ך סק"מ] בשם תרומת הדשן [המובא בצינוים אות מ"ה]. סעף ז' א. שם [ברומב"ם פי"ט משכירות ה"ד] ושם צנוספתא [דף ק"ו] [ע"ה] ע"כ. ת. וידו על המחמתו כמ"ס לעיל סעף ד'. ט. ואינו יכול להטעותן וכמ"ס הרמ"א לעיל סעף (ו') [ה"ה צה"ג]. סעף ח' י. טור סעף ה' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"ד סימן ו' מדינא דגרמי, מדי דהוה אהלכו חמרין ולא מלאו מצוה וכו' [ב"מ ע"ז ע"ב], מצוה צמ"ס לעיל סעף א'.

Rema cites both the Nimukai Yosef who exempts the workers from liability, and the Hagahos Ashri who holds them accountable for any monetary losses. Clearly, Rema understood the Nimukai Yosef to be referring to a case where there was no monetary loss. Shach, however, understood the Nimukai Yosef to be referring even to situations of monetary loss, but the employer had been able to find other workers for a higher rate which he could have passed on to the reneging workers. By not doing so, he has caused himself a loss, and the workers are exempt. According to this, there is no opinion that disagrees with the premise of the Hagahos Ashri that workers are liable for any unavoidable monetary losses they caused by their recalcitrance.

חושן משפט סימן שלג סעף ו', ש"ך סק"ט – סק"מ הרמ"א פסק כדברי הנמוקי יוסף לפטור את הפועלים בדיעבד, ושבו הביא את דברי ההגהות אשר"י לחייבם בתשלומין בדבר האבוד של ממון. ומי בואר ששוכר שאין סתירה בין דברי ההגהות אשר"י לדברי הנמוקי יוסף, ועל כרחק שהבין שהנמוקי יוסף מיירי דוקא בדבר האבוד שאינו של ממון. ובש"ך מפרש שהנמוקי יוסף אכן מיירי בדבר האבוד של ממון, אלא שהיה מוצא לשכור עליהם ולהציל מהפסד והוא לא עשה כן אלא שהמתין. נמצא שלדינא הש"ך מסכים לרמ"א שדברי ההגהות אשר"י מוסכמים בלי חולק.

(בא) בכו ה"ג אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כו'. (ב) אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר את ור"ל לפוקי אם גם מתחילה כששכר לא היה מוצא פועלים אחרים לשכור למלאכה זו, דלא מיקרי גורמי היזק דהא זולתן ג"כ נעשה לו ההיזק; (בב) בכו ואם מוצא פועלים אחרים כו'. כיון שעכשיו נעשה לו להטעותו נמלאו אחרים, לא היה לו להטעותו כיון שמתלכחו יוגמר עמה על ידי אחרים:

אחרים לשכור כששכר את אלו ועכשיו אינו מוצא כו' שוכר עליהם או מטען.
הגה (ב"ב) ואם מלא פועלים אחרים [לשכור] והטעה את אלו לר"ך ליתן להם כפי

צינים ומקורות (ל) סעיף א' ור"ל (ל) סעיף א' בהגיה. (מ) טור סעיף ג' בסם הרשב"א הובא בשו"מ סי' ע"ו ע"ב ד"ה כלא. ובצינו הש"ך; פ"ן מ"ק כ"ט. (נ) טור סעיף ג' בסם הרשב"א שם סי' ב'. והנה מנגיד פ"ט משכירות ה"ד בסם הרשב"א. (ז) במהדורת קבאלי ובעקבותיה ממהדורת הרמ"א: אך היה וכו'. ותיקנו הסמ"ע במהדורתו, ראה סק"ב. (ח) תוספת הבאה"ג, ראה אות ש'.

בב"ד בנכח אחר: כול דוקא הספס דהיינו שיהא המע"ל נגד ע"ב מדיפי הרי"ף מצינו נכסות. א"ל לפע"ד ז"ע לניחא לפי שגם בהגהת אש"ר"י [שם סי' ב'] נראה להדיא בהתלמודי רשב"א ח"ל, וי"ל דהתם מיירי באותו ענין שלג גרמו לו שום הפסד, כגון שהפסדן היה שריו כבר ונעשה שהשכיר אלו לא היו אחרים מציין, ומ"מ כיון ששכרו לו כבר זרימם לעשות או שוכר עליהן או מטען, ע"כ: כ"ט שוכר ע"דיהן או מטען. אפילו אם עדיין לא התחילו במלאכה, כיון שהוא דבר האבד שוכר עליהן או מטען, כ"כ הטור [סעיף ג'] והר"ש [שם סי' ב'] ושאר פוסקים, [הנבדקן אפילו אינו דבר האבד יכול להטעותו אע"פ שלא התחיל עדיין במלאכה וכמו שכתבנו ב"ק ס"ח ח"ו*]: **ואם מוצא פועלים אחרים והמורה את אלו כו'.** *כ"ט"ס [שם ע"ו ע"ב] איתא ואומר לו לא ושכור מאלו כו', וכן איתא בהר"ש [שם ח"ל, וי"ל דקאי אמתען, דלמ מלא אחרים לשכור אומר לו לא ושכור ואם הטען לר"ך ליתן להם המוספת, עכ"ל וי"ל דוקא ששפועל יודע שיש כאן אחרים וי"ל לבע"כ הרי לפניך אחרים לשכור, דה"ל כמעמיד לו אחר במקומו. ולפ"ו יתחא דהא דכחב הר"ש"ש בתשובה כלל ק"ד סי' ב' דקבלן שחזר יכול להטעותו אף אם היה מוצא פועל אחר, דהתם מיירי שאין הפועל אומר לו שוכר מאלו. ולפ"ו יתחא נמי דאין הר"ש"ש חולק על מ"ש הג"י פרק האומנין [מ"ז ע"א מדפי הרי"ף] בסם האחרונים דיתכא דלא היה יכול לחזור אלא בתרעומת אינו עומן אלא כפי פסיקה ראשונה, והצינו הרב דבני עי"ב סעיף ה', והכא נמי מרעומת מיהא איכא דלקמן סעיף ז', ולא מסתבר לחלק בין צעה"כ החוזר לקבלן החוזר, אלא שא"י הכא כיון דאמר ליה שוכר מאלו. אכל מדברי הטור והר"ב שאלא כתבו דל"ל שוכר מאלו, משמע דס"ל דאין חילוק בזה, ועל כן כתב הטור בסעיף ד' בתשובת הר"ש"ש הנ"ל דיכול להטעות הקבלן אם אינו מוצא פועל אחר לשכור, וס"ל דהר"ש"ש בתשובה לא ס"ל כמ"ש בפסקיו ואלוין בתר פסקיו, וכ"כ בספר דק היות [שם] דהטור בסעיף ה' [ה'] כ"ט כחב בתשובת הר"ש"ש ע"פ דבריו בפסקיו ע"ש. ולפ"ו אי יומא דהר"ש"ש אינו חולק על מ"ש (הג"י) [*הג"י] בסם האחרונים, וי"ל דשא"י הכא דהטעה אותן דהיינו שהוא התחיל לומר ע"כ, אכל לא התחיל בה ואמרו שרוצים יותר א"ל ליתן להם אלא כפי פסיקה ראשונה כיון שלא היו יכולים לחזור אלא בתרעומת, וע"כ כתב הר"ב לגעל סימן שלי"ב סעיף ה' דעת הי"ט מתלקין, וכאן דברי הר"ש"ש בסם, ודוק*:

ערך להם

סעיף ה'. ועכשיו אינו מוצא כו'. אצי"פ שלא התחילו במלאכה. (טור סעיף ג' בסם הר"ש"א סי' ע"ו ע"ב.)

ביאור הג"א

לר. אם היה מוצא כו'. פ"ט משכירות ה"ד [ו"י] [שם מ] ע"ב מדפי הרי"ף, דעממא הוא משום גרמי משא"כ בשלג היה מוצא, ועיין בהגהת אש"ר"י [שם סי' ב'] ד"ה ואם דבר שחולק ע"ו שכתב וק"ל כו', וי"ל כו', וכ"כ ז"י [סעיף ג'] בסם תלמודי רשב"א: לה. ועכשיו כו'. גמ' שם [ע"ו ע"ב]:

באר הגולה

ק. עיין בב"י שם [סעיף ה' ה'] שכתב כל אלו דייני של מלמד. וכחב [ב"ס] זה מודחו [ז] בסם תשובת הר"ש"ש כלל ק"ד סי' ד', מי ששכר מלמד לבני לבנה ובתוך השנה מלא טוב ממנו, ע"כ אש"י יכול להוציא מתחת ידו טוח ומנו כיון שהתחיל במלאכתו אם אינו פועל בה. ואם חזר בו בעל הדין, לר"ך לשלם לו כל שכרו כמבואר לקמן סימן שלי"ב סעיף א' בהג"ה, והביא ג"כ הסמ"ע [סמ"ס בהג"ה] ז. כן כתב הרב המגיד שם בסם הרשב"א [הובא

בשו"מ סי' ב' ע"ב ע"ו ד"ה כלא. ש. כן הוא בטור [סעיף ג']. ת. כן כתב בפסקיו [שם סי' ב'] אלא דמסיים צנניחא שם דף ע"ו ע"ב צמה דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לשכור וכו', והקשה שם פשיטא, וכחב ע"ל דקאי אמתען, דלמ מלא אחרים לשכור וי"ל לא ושוכר ואם הטען לר"ך ליתן להם המוספת, עכ"ל. וכן כתב הרב המגיד שם בסם הרשב"א וי"ל.

פתחי תשובה

י. מדיני מלמד. עיין באר הגולה [אות ק'] דבב"י כתב בשם חשוכת הר"ש"ש [כלל ק"ד סי' ד'], מי ששכר מלמד לבני לשנה ובתוך השנה מצא טוב ממנו א"י להוציא כו', עד והביא ג"כ הסמ"ע. ועיין בעטרת צבי ס"ק י"ח שכתב, ונוהגין עכשיו שכל תחילת הזמן רשות בעה"ב לחזור עד ר"ח. מי התורף עד ר"ח חשון ובימי הקיץ עד ר"ח אייר ותו לא ע"ש: יא. מוצא פועלים אחרים. עיין באר היטב [ס"ק] ע"ד אבל לפע"ד צ"ע לדינא לפי שגם בהג"ה כו'. ועיין בחידושי רע"ק איג"ר זצ"ל סוף מס' כ"מ [שם ד"ה בסמ"ע ס"ק] שכתב ע"ו ד"ל, ותימה דא"כ כבעה"ב התורף דתמיד הוה דבר האבד כדאיתא בשו"ע סעיף ב', וא"כ גם כאן לא היו מוצאים פועלים אמש להשכיר לחייב לשלם להם, וצ"ע,

באר היטב

בב. מוצא פועלים אחרים. מיהו כ"כ הנואל דברי תלמודי רשב"א בסם הרמב"ן דלפניו לא היה מוצא צנני"ב פועלים אחרים שוכר עליהן או מטען, ולא ידעמי למה השמיטוהו בעלי השו"ע, ואפשר מאחר שהטור והרב המגיד הג"י הביאו דברי הרשב"א בסם. אכל לפע"ד ז"ע לניחא לפי שגם בהגהת אש"ר"י נראה להדיא בתלמודי רשב"א ח"ל, וי"ל דמירי התם באותו ענין שלג גרמו לו שום הפסד, כגון שהפסדן היה שריו כבר ונעשה שהשכיר אלו לא היו אחרים מציין, ומ"מ כיון ששכרו לו כבר זרימין לעשות או שוכר עליהן או מטען, ע"כ: שם [ש"ך סק"ב] כ. כג. מטען. אפילו אם עדיין לא התחילו במלאכה, כיון שהוא דבר האבד, כ"כ הטור והר"ש"ש ושאר פוסקים, ונקבלן אפילו אינו דבר האבד ולא התחיל במלאכה עדיין מ"מ יכול להטעותו. שם [ש"ך סק"ב]:

עכ"ל. ואינו מבין מתיחתו, דהדבר מבואר בב"י [סעיף ג'] וז"ל, ובשיטת תלמודי הרשב"א כתוב בשם הרמב"ן, כדבר האבד חייבים פועלים אפילו לא היה בע"ה מוצא פועלים אחרים מתחילה, משום דאין אדם וראה ממונו אבד ושותק ומסתמא טרח בתר פועלים, ואי טרח ומטפי להו אנאגריהו קצת ודאי משכח, מיהו הוכח שפועלים לא היו מוצאים [לשכור] [להשכיר] אינו חייב ליתן להם שכרם, דליכא למימר גבי פועלים אנא טרחנא ומתרגא, דאפשר שיטרח כל היום ולא יוכל להשכיר כו', עכ"ל. הרי שהרמב"ן עצמו כתב לישב דבר זה. אולם בתשובת רשב הכהן סי' י"ג כתב לדחות דין זה של הרמב"ן מהלכה מטעם אחר, וכתב דמה שתמה הש"ך [סק"ב] למה השמיטוהו בעלי השו"ע כו', לק"מ, דבאמת נראה דרוב הפוסקים חולקים על הרמב"ן בזה כמבואר מדברי הרמב"ם [פ"ב מגילה ואביה ה"ן שהובא בשו"ע לעיל סוף סימן קפ"א [סעיף ג'] [עיין מה שכתבתי שם סק"ה], וגם הסמ"ג [ועיין ע"ה] כתב כדברי הרמב"ם ממש וכן נראה מסתימת דברי הרי"ף והר"ש"ש שם [רי"ף ב"ק סי' ע"ב מדפי הרי"ף והר"ש"ש שם פ"י

חושן משפט סימן שלג סעיף ה', ש"ך סק"ב ה דעת ההגהות אשר"י שאפילו אם בשעה שהשכיר פועלים אלו לא היו פועלים אחרים מצויים, מכל מקום מקרי דבר האבד לענין הדין של שוכר עליהם או מטען, וכן דעת תלמודי הרשב"א בשם הרמב"ן. אולם כמה ראשונים סברו שזה לא מקרי דבר האבד, וכן פסק השו"ע וה"ש"ך הנח הברב"ע ז"ל לדינא.

Dissolution & Severance

PART 3

By Rav Yitzchak Grossman - Dayan at the Bais Havaad

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY SHIUR VIDEO

AN EMPLOYEE'S RIGHT TO QUIT:

The Gemara in Bava Metziah brings a statement from Rav that an employee is allowed to quit in the middle of the day, even if he committed to work for a full day. The Gemara says that this is because Hashem took us to be His slaves, and we are not slaves to any man. If a worker could not leave his job in the middle of the day, he would be akin to a slave to his employer; therefore, he must be allowed to back out any time he wishes.

A later Gemara in Bava Metziah differentiates between a “*po’el*”, daily worker, and a “*kablan*”, contractor. A *po’el* who offers a service to an employer must be allowed to quit because, if he were not allowed to, he would look like a slave. A *kablan*, who is independent, does not look like a slave, so he is not included in that halacha. The exact criteria to differentiate between a *po’el* and a *kablan* is discussed by the Meforshim. Some say that anyone who is paid by the hour is categorized as a *po’el*, while anyone who is paid by the job is a *kablan*. Others say that the difference is that a *po’el* has to work at specific times, while a *kablan* can work whenever he wants, as long as he gets the job done. Either way, a *kablan* does not have the right to quit in the middle of the day that a *po’el* has.

The Gemara actually makes it clear that both a *po’el* and a *kablan* can leave a job in the middle of the day, the only actual difference is how they are treated if they do so. In a normal case, if a worker leaves halfway through a day, he would be paid half of what he was supposed to earn. For example, if he was promised eight gold coins for a day’s work and he worked half of the day, he would be owed four coins. But what if the cost of workers went up in the meantime, and it will now cost the employer six coins to find new workers for the second half of the day? The halacha is that a *po’el* is allowed to leave in the middle of the day, so he still can demand his four coins. This is known as “*yado al ha’elyona*”, he has the upper hand. A *kablan* is not really supposed to leave in the middle of the day, so he falls into the category of “*yado al hatachtona*”, he has the lower hand. This means that, in the above case, he will only be paid two coins for his half-day of work, as he is not permitted to cause the employer an overall loss.

WHEN AN EMPLOYEE CANNOT QUIT:

There are several exceptions to the rule that a *po’el* can quit in the middle of the day with no consequences.

The Tur quotes the *Ri* as saying that, as we explained, the reason a *po’el* is allowed to quit in the middle of the day is because he would look like a slave if he were forced to work against his will. But what if he wants to work but just wants to charge more money? If he says that he will work for the same employer – but only if he pays him a higher wage – he doesn’t want to be free. He just wants more money. In such a case, the *Ri* rules that he does not have a right to back out of the agreement, as he does not want to be free in any case.

What if he wants to leave this employer in order to work for someone else? In such a case, he also does not want to be free. He just wants to work for a different boss. The Pischei Teshuva says that this is a *machlokes* Acharonim. Some compare it to the *Ri*’s case and say that the *po’el* cannot back out, while others say that it is not like that case, as in this case he wants to be free from his original employer and forcing him to work for that person would be like slavery.

In a case where a *po’el* cannot back out, such as the case of the *Ri* or the Pischei Teshuva, does this mean that he cannot stop working at all, or does it simply mean that he will be like a *kablan* and will have “*yado al hatachtona*”? The Bach seems to say that the worker cannot back out at all in these cases. The Chazon Ish, however, strongly disagrees and says that a worker who has not made any sort of *kinyan* can always leave a commitment to work and, in the worst case, is “*yado al hatachtona*”.

If a worker did make a *kinyan*, the Shach cites some opinions that a *Kablan* at least will be locked in by this *kinyan* and will not be allowed to back out at all, even if he agrees to have the status of “*yado al hatachtona*”. A *po’el*, however, always is allowed to quit, even if he made a *kinyan*, so as not to be comparable to a slave. However, he also cites the opinion of the Ritvah that even a *po’el* cannot back out once he made a *kinyan*.

DAVAR HA’AVUD:

Another case where a worker is not permitted to back out of a commitment is that of “*davar ha’avud*”, an instance where the employer relied on him and will suffer a loss if he leaves. This loss could either be a financial one or a non-financial one. To illustrate, the Gemara gives as an example

of a financial loss where someone hires a worker to remove flax from water. If he leaves the job in the middle, the flax will become ruined from the water. A case of non-financial loss is when someone hires a person to transport musical instruments to a wedding. If he doesn't complete the job, there will be no music at the wedding, which will be a big loss, albeit not a financial one.

The Gemara says that in such cases, both a *po'el* and a *kablan* are not permitted to back out before the job is done. If they do, and the employer has to hire other, more expensive workers to replace them, he can deduct the difference from the money he owes them, or, alternatively, he can fool them into staying on by promising them more money. He then does not have to pay them the extra money promised.

Again, there is a question here whether the worker is not allowed to back out at all or whether he may back out if he agrees to be “*yado al hatachtona*”. The Shach says that when it says that the worker cannot back out it actually means “*yado al hatachtona*”, while the Chazon Ish cites the opinion of the Mordechai that he cannot back out at all and he can be forced to work.

RECLAIMING DAMAGES:

If the employer suffers a loss beyond what he already owes the worker, can he force him to pay for the damage he caused?

The Nimukei Yosef says that he cannot. He says the only way to punish him is to either deduct the pay owed to him or fool him in the manner described above; however, one can never actually make him pay money for damages. The Hagahos Ashri disagrees and says that the *po'el* could be labeled a “*mazik*” and be made to pay under the doctrine of “*garmi*”, which is an indirect form of damage that one is liable to pay compensation for.

The Rema quotes both opinions together, which seems to indicate that they are not actually arguing. Seemingly, the Rema understood that the Nimukei Yosef was talking about a non-financial loss, such as the case of the ruined wedding, saying that in that case the *po'el* cannot be made to pay any compensation, while the Hagahos Ashri is talking about a case of actual financial loss which the worker can be held responsible to pay for.

The Hagahos Ashri also speaks about a case where this worker was the only one available and the employer would

have had no one to do the job if he had not agreed to do it. He says that in this case, it cannot be said that the worker caused him a loss by backing out, as the job would not have been done without him in any case. Therefore, he says that in such an instance the *po'el* will not be liable to pay for any damage; however, since it is still a *davar ha'avud*, he says that the employer can either deduct from the money he owes the worker to hire other workers who will charge more, or fool him into staying. Other Rishonim disagree and say that in such a case, the employer cannot even deduct money or fool the worker to stay because he is not causing him a loss in any way.

Another example of *davar ha'avud* that the Rishonim discuss is if a *melamed* commits to teaching a class and then wants to quit at a time when no replacement is available. Since the children may be harmed by not having school, some say that this is a *davar ha'avud*. The Shach says that it depends on the situation. Sometimes it is beneficial for children to have a bit of a break. Other times, it would harm them.

Another example given by the Rishonim is if a *sofer* is hired to hand write a Sefer and he wants to back out in the middle. While another *sofer* could finish it, the *sefer* will not look as nice if it is written in two handwritings; therefore, this could be classified as a *davar ha'avud*. Yet another example is household help hired by a wealthy person. If they leave at a time when no replacement can be found, it would be a *davar ha'avud* because wealthy people don't know how to care for the household by themselves and they will suffer as a result of not having any servants to help them.

UNFORESEEN CIRCUMSTANCES:

Even in cases of *davar ha'avud*, if the worker is struck with an *oness*, an unforeseen emergency, he is allowed to leave the job. An example of this would be a death in the family or if he or a member of his immediate family falls ill.

Whether a family simcha is considered an *oness* that would permit a worker to leave a job that is a *davar ha'avud* is discussed by the Poskim. For example, if a worker's brother got engaged and he wants to take off from the job to go to the *vort*, the Poskim discuss whether this is enough of a personal need to allow the worker to leave his commitment to his employer.

To watch the video or listen to the shiur given by the Dayan, visit: www.baishavaad.org/yorucha-topics
Or signup to receive them via whatsapp: 📞 732.232.1412

על פי התורה אשר יורוך Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

MISSION *To facilitate and provide a framework for the frum businessman to gain the in-depth halachic knowledge he needs for contemporary business dealings.*

VISION *Through increased knowledge and guidance, Yorucha will elevate the frum public's adherence to halacha as it pertains to choshen mishpat and standard business practices.*

What

This ambitious project will harness the collective expertise of a team comprised of advanced talmidei chachamim, experienced, seasoned Dayanim, that are well versed in corporate practice and common business norms. Collaborating with a talented group of editors and writers, they have created a syllabus and curriculum of study, with accompanying shiurim and personal guidance.

How

The core curriculum is segmented in modules, and can be learned as an individual self paced; or, participants can join chaburots coordinated by the Bais HaVaad for those that desire group study. Page by page, step by step, the learning will be facilitated with a daily audio "Blatt shiur" guiding the participant through the sources as well as a weekly video shiur presented on each topic by Dayanim that will share fundamental and practical applications of the sugya covered.

Daily practical Q&A applications of the subject matter will be offered alongside through the Business Halacha Daily series.

Why

As participants amass a broad and deep knowledge on an academic level directly from the source — coupled with real life scenarios presented by experienced Dayanim — they will acquire the clarity to determine not only what is a **שאלה**, but, more important - why.

Only through **עמלות בתורה** — understanding the fundamentals of the subject — can one truly appreciate and internalize what defines right and wrong.

Similar to a sofer who, with his intensive knowledge of hilchos safrus, is confident and secure in the propriety of his profession; so, too, businessmen will gain the peace of mind knowing with conviction that they ply their trade *be'emunah uveyosher*.

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser - 8

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Pruzbul and other Shemitah Topics

Winter 5782 - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Collections and Bankruptcy- 2
- Ribbis Fundamentals - 3
- Heter Iska - 1
- Ribbis by way of Commerce -4

Winter 5782 - 2nd Semester

- Gerama, Garmi, Professional Advice & Malpractice- 4
- Brokerage - 2
- Lashon Harah in Business - 2
- Yichud and Gender Related Practices in the Marketplace -4

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Avoda Zara & Commerce - 4

Summer 5782 - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 4
- Peshara and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Partnership Dissolution - 1
- Employment Termination - 3
- Shabbos & Commerce - 4

PART IV

Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- Shomrim and Fiduciaries - 4
- Shluchim and Agents - 4
  - Harsha'a and Power of Attorney
- Mazik, - 4
  - Adam Hamazik
  - Gerama and Garmi
  - Nizkei Bor
  - Mammon Hamazik
- Nizkei Shcheinim - 4
- Hashavas Aveida - 8
- Yerusha - 4
  - Wills and Trusts
  - Trustees and Executors
- Matana -4
  - al mnas lhachzir
  - Aino Mesuyam
  - Matana Temirta
  - Acharecha
- Arvus - 4
- Moda'ah and Lo Sachmod - 4
- Choshen Mishpat Concepts - 8
  - Shibuda D'Reb Nosson
  - Maamid Shloshton
  - Hefker
  - Nehne and Yored
  - Kofin al Midas Sedom

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen and Lifnei Iver
- Foodservice Arrangements
- Partnerships and Ownership Structure
- Ancillary Businesses
- Finance and Ribbis
- Nursing and Housekeeping
- The Halachic Home; Eruv, Mezuzah, Tevilas Keilim, and Medication
- Compliance and Fiduciary
- Hiring and Poaching

- Avodah Zara and Chukas Hagoyim Issues
- End of Life and Other Medical Matters

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika: Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

Core Curriculum

(subject to change)

PART I Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
  - › Obligation to Adhere to Civil Law
  - › How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
  - › What Constitutes a Minhag
  - › How Minhag Impacts Employment, Tenancy, Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1

- Gezel - 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting - 1
- Halachos of Employment -4
  - › Backing Out
  - › Where Backing Out Causes a Loss
  - › Working Pro Bono and Hiring Jewish
  - › Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents - 4
  - › Understanding Asmachta
  - › Agreements and Kinyan Devarim
  - › The Halachic "Agreement Validation" Clause
  - › Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations - 4
  - › Structuring
  - › Legal Entities and Trusts
  - › Management
  - › Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments & Kinyanim

- Hasagas Gevul & Competition - 4
  - › Ani Hamehapech
  - › Ma'arufiya
- Kinyanim Expounded - 4
  - › Mechusar Amana
  - › Mi Shepara
  - › Situmta and Kinyanim of the Marketplace
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 3

WEEKLY DEDICATIONS & SAREI ELEF

Mr. & Mrs. Michael Abramson - Los Angeles, CA	Mr. & Mrs. David Yitzchaki - W. Hempstead, NY	R' & Mrs. Shimshon Bienstock - Los Angeles, CA
R' & Mrs. Chaim Gross - Lakewood, NJ	R' & Mrs. Ephraim Ostreicher - Far Rockaway, NY	R' & Mrs. Dovid Bloom - Far Rockaway, NY
R' & Mrs. Saadia Zakarin - Monsey, NY	R' & Mrs. Yaakov Klein - St. Louis, MO	לזכות זיווג הגון בקרוב אסתר שיינדל בת שולמית ברכה אסתר בת דינה
R' & Mrs. Yudi Hertzberg - Monsey, NY	R' & Mrs. Ari Schwartz - Monsey, NY	R' & Mrs. Tzvi Rieder - Monsey, NY
R' & Mrs. Avrohom Kohn - Jackson, NJ	Mr. & Mrs. Tzvi Meltzer - Kew Gardens, NY	R' & Mrs. Ahron Wolfson - Monsey, NY
Rav & Mrs. Yechiel Becher - Monsey, NY	R' & Mrs. Refoel Rockowsky - Monsey, NY	R' & Mrs. Shumy Reichman, Brooklyn, NY
R' & Mrs. Yossi Wexler - Lido Beach, NY	R' & Mrs. Yossi Bauman - Lido Beach, NY	R' & Mrs. Avi Steinberg - Lido Beach, NY
R' & Mrs. Michael Reiser - Brooklyn, NY	Mr. & Mrs. Steve Milstein - Lido Beach, NY	Mr. & Mrs. Alex Berkovitch - Lido Beach, NY

SPONSOR YORUCHA

& help disseminate this relevant and engaging platform for free

TO THOUSANDS WORLDWIDE!

- Become a Yorucha Founder \$25,000
- Dedicate a Month of Yorucha \$18,000
- Dedicate a Ma'areh Mekomos Booklet \$12,000
- Yorucha Corporate Sponsorship \$10,000
- Ma'areh Mekomos Booklet Distribution \$5,000
- Single Topic Corporate Sponsorship \$2,500
- Sponsor a Week of Yorucha \$1,800
- Sarei Elef \$1,000

Donations can be made payable and sent to:
Bais HaVaad Halacha Center 105 River Ave. Suite 301 Lakewood NJ 08701
501c3 Tax EIN# 26-3711474

CURRENT YORUCHA CHABUROS

ATLANTA

Yeshiva Ohr Yisroel
Rabbi Chaim Friedman

BAL HARBOUR, FL

R' Yakov Tzvi Blejer
Rabbi Zelig Privalsky

BALTIMORE

Khal Ahavas Yisroel Tzemach
Tzedek
Rabbi Dovid Heber
Rabbi Mordechai Shuchatowitz
Rabbi Shaul Elchonon Sofer

Baltimore Community Kollel
Rabbi Ahron Muller

BELLE HARBOR, NY

Congregation Bais Yehuda
R' Dovid Semel

BOSTON

Congregation Chai Odom
Rav Dovid Moskovitz

BROOKLYN

Bais Aharon (Felder's)
Rabbi Heshy Wolf

Beis Hamedrash Of Flatbush
Rabbi Tzvi Yaakov Zolty
Rabbi Moshe Arieff

Flatbush Park Jewish Center
Rabbi Eli Moskovitz
Rabbi Yisroel Perelson

Magen Avraham
Rabbi Duvi Bensoussan
Rabbi Eliezer Elbaz

Yad Yosef Torah Center
Rabbi Eddie Kassin

CATSKILL REGION

Tamarack Hills - Ellenville
Rav Dovid Grossman

CHICAGO

Agudas Yisroel of
West Rogers Park
Rabbi Moshe Scheinberg

Bais Medrash Mikor Hachaim
Rabbi Mordechai Raizman

Shaarei Tzedek Mishkan Yair Rabbi
Reuven Gross
Rabbi Yishai Broner

CINCINNATI

Cincinnati Community Kollel
Rav Meir Minster

CLEVELAND

Beis Doniel
Rabbi Dovid Aron Gross

DALLAS

Congregation Toras Chaim
Rabbi Yaakov Rich

DETROIT

Lakewood Kollel
Rabbi Boruch Miller
R' Eli Blumenkehl

FAIRLAWN

Rabbi David Pardo

FAR ROCKAWAY

Khal Zichron Moshe Dov
Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash
Rabbi Avrohom Hartman

GATESHEAD, UK

Rabbi Dov Oppenheimer

GIBRALTAR

Massias Hall
Rabbi Rafi Bitan

JACKSON

Khal East Veterans
Rabbi Baruch Issac

HOUSTON

Meyerland Minyan
Rabbi Menachem Bressler
Rabbi Shea Lazenga

LAKWOOD

Bais HaVaad
Rav Dovid Grossman

Bais Medrash Ohev Yisroel
Dayan Shmuel Honigwachs
Reb Shaya Ellinson

Bais Medrash of Chestnut
Rabbi Yosef Greenfeld

Bernath and Rosenberg
Rav Baruch Fried
R' Yossi Schuck

Bitbean
Rabbi Aryeh Caplan
R' Ephraim Arnstein

Clearstream Chabura
Rabbi Yosef Fund
R' Yitzzy Rosenbaum

Kehal Nachlas Yaakov
Rabbi Mayer Boruch Turin

Kehilas Heartstone
Rabbi Zecharia Wiesenfeld
Rabbi Avrohom Ellman

Madison Executive Offices
Rabbi Doniel Dombroff

Minyan Avreichim Sefaradi
Rav Ariel Ovadia

The Shul at The Woods
Rabbi Chaim Yehoshua Schorr

Yeshiva Heichal Hatalmud
Rabbi Mordechai Horowitz
Rabbi Zvi Basch

LAWRENCE

Greater Five Towns
Chaburah (In Formation)

Yeshiva Gedolah Ateres Yaakov
Rabbi Yisroel Gold

LOS ANGELES

Bait Aaron Torah
Outreach Center
Rabbi Moshe Nourollah
R' Avraham Hirshberg

Kollel of LA
Rabbi Zalmen Frager

LIDO BEACH

Lido Beach Synagogue
Reb Yakov Lowinger

MARGATE

Young Isreal of Margate NJ
Rabbi Yankey Orimland

MINNEAPOLIS

Minneapolis Kollel
Rabbi Maeier Kutoff
Rabbi Binyomin Stoll

Yeshiva of Minneapolis
Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY

Brisker Kollel
Rabbi Michoel Illes

Congregation Torah Utfila
Rabbi Moshe Langer

Haverstraw Community Chabura
Rabbi Tzvi Rubin

Khal Chaye Avraham
Rav Yechezkel Spitzer
Rabbi Eli Moskovitz

Monsey Night Kollel
Rabbi Yisroel Sapirstein
Reb Shimon Marlin

Zichron Yakov
Rabbi Yehuda Russack
R' Simcha Levi

NEW HAVEN

Kollel of New Haven
Rabbi Menachem Prescott

PHILADELPHIA

Philadelphia Community Kollel
Rabbi Yosef Prupas
Rabbi Yaakov Baum

QUEENS

Congregation Ohr
Bechor Halevi
Rabbi Chaim Schwartz

House of Torah
Rabbi Yosef Mosheyev
Rabbi Abo Zavulunov

RIVERDALE

Riverdale Kollel
Rabbi Michoel Ghermezian

SAN FRANCISCO

San Francisco Chabura
Rabbi Dan Tobali

SOUTH BEND

Midwest Torah Center
Rabbi Doron Lazarus
R' Simon Springer

ST. LOUIS

St. Louis Chabura
Rabbi Eliyahu Chaim Goldstone
Reb Yaakov Klein

STATEN ISLAND

Kehilas Niles
Rabbi Dovid Waldman

TORONTO

Kollel Ohel Yom Tov
Rabbi Chesky Weiss

THORNHILL

Ateres Mordechai
Thornhill Kollel
Rabbi Yosef Rothbart

Kollel Ohr Yosef
Rabbi Eli Kohananoo

WATERBURY

Yeshiva Ateres Shmuel
Rabbi Bernstein

WEST HEMPSTEAD

Beis Medrash of
West Hempstead
Rabbi Dov Greer

Young Israel of W. Hempstead
Reb David Felt
Reb Aaron Gershonowitz

WOODMERE

Aish Kodesh
Rabbi Yoni Levin

Kehillas Bnai Hayeshivos
Rabbi Shmuel Witkin

TO CREATE OR JOIN CHABURA CONTACT US

 732.232.1412

 888.485.VAAD(8223) #302

 yorucha@baishavaad.org

 baishavaad.org/yorucha

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

 888.485.VAAD(8223) #303

 yorucha@baishavaad.org

 baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.

CURRENT
CHABUROS

Baltimore • Belle Harbor • Boston • Brooklyn • Catskills • Chicago • Cincinnati • Cleveland • Dallas • Detroit • Fairlawn • Far Rockaway
Gateshead, UK • Gibraltar • Houston • Jackson • Lakewood • Lawrence • Los Angeles • Lido Beach • Margate • Minneapolis • Monsey
Passaic • Philadelphia • Queens • Riverdale • St. Louis • Staten Island • Toronto • Waterbury • W. Hempstead • Woodmere